Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... гарана | № 152 (16375) | 1983 оной июлиин 2, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

АРГАЛТА ҺАЙХАН БУРЯАД ОРОНОЙ ХАРАН ЖЭЛЭЙ ЖАБХАЛАНТА ҺАЙНДЭР

КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хамтын баярай суглаанай президиум.

Ц. Цыренжаповай фото.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани боложо, Болгариин Арадай Республикын, Венгриин Арадай Республикын, Германиин Демократическа Республикын, Польшын Арадай Республикын, Румыниин Социалис Республикын, Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Чехословакиин Социалис Республикын партийна болон гүрэнэй хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай байгша оной июниин 28-да Москвада болоһон уулзалгын дүнгүүдые хаража үзэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андропов түрүүтэй Совет делегациин энэ уулзалга дээрэ хэһэн ажал ябуулгые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро бүрин хүсэдөөр һайшаагаа.

Уулзалга дээрэ баталагдан абтаһан Хамтын мэдүүлгэ мүнөө үеын уласхорондын байдалда аха дүү партинууд болон гүрэнүүдэй нэгэн адляар хандажа байһые, дайнай аюулые зайсуулан сараха, эб найрамдал ба арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдүүлхээр тэдэнэй эрмэлзэжэ байһые элирхэйлэн харуулна.

Шахардуу байдалай улам түгшүүрилтэй, гүрэнүүд хоорондын харилсаанай тогтуурингүй боложо, айхабтар ехэ уршаг хойшолонгуудтай ядерна дайнай аюулай ургажа, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хэмжээлэшэгүй үргэн дэлисэтэй боложо байха үедэ эдэ асуудалнуудта иимэ нэгэн адляар хандалта илангаяа шухала удха шанартай байна. Социалис оронуудһаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые хүсэжэ байһанаа Холбоото Штадууд болон тэдэнэй зарим союзнигууд нюунагүй.

Эб найрамдалай ба өөһэдынгөө аюулгүй байдалай аша туһые хараадаа абажа, тэдэниие сэрэгэй булюу хүсэтэй болгуулхагүйбди гэжэ социалис оронуудай партийна ба гүрэнэй хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай уулзалгада хабаадагшадай мэдүүлһэниинь онсо удха шанартай байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюро тоолоно. Уласхоорондын харилсаанай мүнөө үеын хүгжэлтын улам аюултай боложо байһые бодолтойгоор сэгнэжэ үзөөд, хүн түрэлтэнэй эгээл ехэ аша туһада харюутайгаар тэдэнэр Хойто Атлантическа холбооной гэшүүн-оронуудта хандаба.

Дэлхэй дээрэхи үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтын энэ орёо сагта НАТО-гай гэшүүн-оронууд энэ хандалгада харюусаха бэзэ гээд Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд хүлеэнэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэлгын үедэ тэмдэглэгдээ. Муу юумэ зайсуулан сараха аргатай бодото алхамуудые хэхыень бүхы дэлхэй хүлеэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ гадаадын политическэ мүн экономическа ба оборонно бусад асуудалнуудаар мэдээсэл шагнагдажа, зохихо шиидхэбэринүүд баталагдан абтаһан байна.

БАЯРАЙ СУГЛААН

...денто оперо ба[летын] театр үсэгэлдэр ...шэмэглэгдэнхэй ... дээрэһээ Агуу ...димир Ильичэй ...холо руу шэр... Буряадай АССР-эй ... Ленинэй, Ок...люциин, Ара...барисаанай орде... харагдана. ...рагшадай шэг ... баяраар халин-...

... суглаанда пэо... гэшүүн ба гэ...идадууд, область... организациин ...миссиин гэшүүд, ...СР-эй ба Буряа... Верховно Сове...дадууд, Советскэ ...йнууд, Социалис ...нууд, партиин ба ...ануудай, үйлэдбэ...үүл уригдаа.

... боложо, Монго... Республикын де...ойлогшо Ю. Це... ...-эй ЦК-гай гэ... Буряадай об...дэхи секретарь ...оев, Буряадай ...ховно Соведэй Б. С. Семенов, Министрнүүдэй ...үлэгшэ В. Б. Са... дүү республика ...удай делегаци... ...ойлогшонор, Бу... промышленна ...удай, колхоз бо... ...удай ажалай тү... интеллигенциин ... президиумдэ ...дэ, театрта сугла...мэ альга ташал... байна.

... АССР-эй байгуу... жэлэй ойдо зо... партиин област... ...й ба республикын ...оведэй хамтын ...ааe КПСС-эй ЦК... партиин обкомой ...ретарь А. У. Мо... Оролтын хүряан...хэ зуураа, нүхэр ...рев зал соо һууг... ташалган доро ... алдарта сайн ...рэһэн делегаци... ...удые амаршалаад, ...үтэлбэрилэгшэдые ...аба.

... нүхэд! Совет ... нүхэр уласхоорон... ...нис хүдэлөөнэй ... ябуулагша, Монго... ...ай-революционно ...-гай Генеральна ...НР-эй Арадай Ехэ ...езидиумэй Түрүү... Юмжагийн Цеден... республикын 60 ...эртэ ерээ,—гэжэ ... Модогоев хэлэбэ. ... Союзай ба Мон... ...ай Республикын ...даан саг соо шал... ...йнай дүлэндэ шэ... ...ха дүү хэни нүхэ... ...анай марксистско... ...артинуудай бата ...б найрамдал ба ... түлөө хамтын ...ха дүү социалис ... бэхижүүлэн хүг...

жөөлгын эли тодо гэршэ мүн болоно. Бидэнэй аха дүү ёһоор нүхэсэлгын эхи заха В. И. Ленинээр, монгол арадай вождь Сүхэ-Баатараар табигдаһан гээшэ. Тэдэнэй табижа үгэһэн хани нүхэсэлэй ёһо заншалнууд манай оронуудай хамтын ажалаар, бүхы түрэлэй харилсаа холбоогоор бэелүүлэгдэнэ.

Монголой Арадай Республикын хилэ шадарай аймагуудтай манай республикын нүхэр ёһоной харилсан туһалалсалгые сэдьхэлээ хананггаар тэмдэглэжэ байдагбди.

Өөһэдынгөө арадай-революционно партиин хүтэлбэри доро монгол арадай түрэл оронойнгоо экономическа, социальна ба культурна хүгжэлтэдэ, социалис общество байгуулгада түйлай ехэ амжалта туйлажа байһандань манай республикын ажалшад үнэн зүрхэнһөө баясажа байдаг лэ.

Мүнөөдэр нүхэр Цеденбалые үнэн зүрхэнһөө амаршалжа байхадаа аха дүү монгол арадые амаршалнабди, социализм байгуулгада шэнэ амжалтануудые түйлахыень хүсэнэбди.

Нүхэдүүд! Совет Буряадай ажалшадай гэрэлтэ һайхан һайндэртэ хабаадажа, бидэнэрэй баяр баясхалангые хубаалдахаяа Россин Федерациин бидэнтэй хүршэ областьнуудай, хизаар болон автономито республикануудай делегацинууд ерэнхэй. Тэдэниие хани халуунаар, үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, хүтэлбэрилэгшэдыень нэрлэхыемни зүбшөөгыт: Партиин Эрхүүгэй обкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Ситников, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, партиин Шэтын обкомой нэгэдэхи секретарь М. И. Матафонов, партиин Яхадай обкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Н. Прокопьев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, партиин Тувын обкомой нэгэдэхи секретарь, Г. Ч. Ширшин, Красноярска хизаарай арадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. В. Плисов, Хальмагай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ И. Е. Намсинов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Ленинэй орденто Забайкалиин сэрэгэй округые командалагша армиин генерал Г. И. Салманов, Забайкалиин хилын харуулай улаан тугта округой сэрэгэй начальник генерал-майор А. А. Шелестов.

Нүхэдүүд! Республикымнай 60 жэлэй ойн һайндэртэ хабаадалсахаяа ерээд, баярай энэ суглаанда иимэ айлшад байлсана гэбэл: КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ С. В. Карнаухов, СССР-эй Мал ажалда ба тэжээл буйлалгада хэрэгтэй машина бүтээлгын министр К. Н. Беляк, Алас Дурнын ба Забайкалиин районуудтахи барилгын министр С. В. Башилов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй бусад хүдэлмэрилэгшэд, эрдэм наукын ба соёлой ажал ябуулагшад, сэрэгэй начальнигууд, тэрэшэлэн партиин ба ажалай ветерануд.

Совет Буряад оронноймнай ажалшад хүндэтэ айлшадаа хани халуунаар, гүн сэдьхэлэй урин үгөөр угтан амаршална.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан КПСС-эй обкомой ба республикын Верховно Соведэй хамтын баярай суглаан нээгдэһэн дээрэ соносхогдожо, Советскэ Союзай Гимн гүйсэдхэгдэбэ.

Баярай суглаанай хүндэтэ Президиумые һунгаха дурадхал оруулагдаба. Партиин обкомой секретарь В. Г. Бирюковой дурадхалаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюро нэгэн дуугаар һунгагдаа.

Суглаанай түрүүлэгшээр Б. С. Семенов һууба.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй амаршалгые уншахын, мүн «Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын 60 жэлэй ой» гэһэн элидхэл хэхын тулада КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, партиин обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевто үгэ үгтэбэ.

Нүхэдүүд! Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ба Министрнүүдэй Соведһээ амаршалга абтаа. Тэрэниие уншахыемни зүбшөөгыт гээд амаршалгын бэшэгые уншаба.

Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, энэ амаршалгын хани халуун үгэнүүдэй түлөө партиин областной комитедэй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй зүгһөө, республикынгаа ажалшадай зүгһөө РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ба Министрнүүдэй Соведтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Монголой Арадай-революционно партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь, Арадай Ехэ хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Юмжагийн Цеденбалда үгэ үгтэбэ: Зал соо һуугшад һууриһаа бодожо, нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба. (Нүхэр Цеденбалай хэлэһэн үгэ газетэдэмнай толилогдоно).

Партиин Эрхүүгэй обкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Ситниковтэ амаршалгын үгэ үгтэбэ. Һүүлээрнь республикымнай залуушуулай түлөөлэгшэд ерэжэ, КПСС-эй обкомой ба Верховно Соведэй баярай суглаанда хабаадагшадые амаршалаа.

Партиин Шэтын обкомой нэгэдэхи секретарь М. И. Матафонов, партиин Яхадай обкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Н. Прокопьев, партиин Тувын обкомой нэгэдэхи секретарь Г. Ч. Ширшин, Красноярска хизаарай арадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. В. Плисов, Хальмагай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ И. Е. Намсинов, Ленинэй орденто Забайкалиин сэрэгэй командалагша, армиин генерал Г. И. Салманов, 1918 онһоо КПСС-эй гэшүүн Ф. М. Осодоева, Забайкалиин хилын харуулай Улаан тугта округой сэрэгэй начальник, генерал-майор А. А. Шелестов, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин президиумэй түрүүлэгшын орлэгшо Д. К. Беляев, «БАМтоннельстрой» трестын тоннель малтагшадай бригадир, Социалис Ажалай Герой В. Р. Толстоухов гэгшэд амаршалгын үгэ хэлээ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум ба Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгэй текст КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков уншаба.

Амаршалгын бэшэг нэгэн дуугаар баталан абтаа.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ба Министрнүүдэй Соведтэ амаршалгын бэшэгэй текст КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Лубсандоржиев уншажа, баярай суглаанда хабаадагшад нэгэн дуугаар баталан абаба.

ССР Союзай, РСФСР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудһаа, союзна болон автономито республиканууднаа, хизаар болон областьнууднаа, автономито округууднаа, предприятинуудай, колхоз болон совхозуудай, эмхи зургаануудай коллективүүдһээ, дайнай, ажалай ветерануудһаа, Буряад орондо Совет засаг байгуулхын түлөө тэмсэлдэ хабаадагшадһаа КПСС-эй областной комитедэй, республикын Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй нэрэ дээрэ олон тоото амаршалганууд абтаа гэжэ түрүүлэгшэ мэдээсээ.

Партиин обкомой республикын Верховно Соведэй Президиумэй ба правительствын, гурба дахин орденто Буряадай бүхы ажалшадай үмэнэһөө, манай республикада эльгээһэн хани халуун амаршалгын, һайн һайхан хүсэлэлэй түлөө үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт гэжэ түрүүлэгшэ хэлээ.

Республикын 60 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан КПСС-эй обкомой ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй баярай суглаанай дүүрэһэнэй удаа Советскэ Союзай Гимн һүр жабхалантайгаар гүйсэдхэгдэбэ.

Һүүлээрнь һайндэрэй ехэ концерт харуулагдаһан байна.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ ССР СОЮЗАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Бидэ, Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан КПСС-эй областной комитедэй ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хамтын баярай суглаанда хабаадагшад, Буряад ороной бүхы ажалшадай һанал бодолые, хүсэл эрмэлзэлые мэдүүлэн, Советскэ Союзай Коммунис партиин ленинскэ Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ болон Министрнүүдэй Соведтэ халуун амаршалга хүргэнэбди.

Хани халуун амаршалгынь, манай орон дотор социализм ба коммунизм байгуулалтын хэрэгтэ республикымнай ажалшадай оруулһан хубитые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө, һайн һайхан хүсэлэнгүүдэйнь түлөө КПСС-эй ЦК-да, ССР Союзай Верховно Соведэй Президиумдэ болон Совет правительствэдэ хизааргүй ехэ баяр баясхалантай байһанаа мэдүүлнэбди.

Коммунис партиин хүтэлбэри доро, агууехэ ород болон манай ороной бусад бүхы арадуудай аха дүү ёһоной туһаламжа, дэмжэлгээр Буряадай ажалшад экономическа, социальна ба оюун ухаан бодолой ажабайдалда ехэ амжалтануудые түйлажа, 60 жэлэйнгээ жабхаланта ойе угтаба.

Буряад орон урдандаа хаанта Россин гэзгэдэнги заха булан байһанаа, КПСС-эй ленинскэ национальна политикын бэелүүлэгдэһэнэй ашаар Россин Федерациин индустриально-аграрна автономито республикануудай нэгэн болоо.

Мүнөө гурбан орденто Буряадай Автономито Совет Социалис Республикада машина бүтээлгэ, металл боловсоруулга ба прибор бүтээлгэ, түлишын элшэ хүсэнэй болон ашагта малтамал шэнаржуулгын, ой модоной ба модо боловсоруулгын, хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленность байгуулагдаад, амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байна.

Хүдөө ажахыда үндэһэн хубилалтанууд болоо. Тэрэнэй материальна баазэ нилээд бэхижүүлэгдээ, газар тариалангай ба мал ажалай продукциинуудые үйлэдбэрилгэ, гүрэндэ худалдалга дээшэлүүлэгдээ. Газар тариалангые шэнаржуулан һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Республикын ажалшад КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэнэ.

Ехэ хэмжээнэй капитальна барилга хэгдэнэ. Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадай олон үндэһэ яһатадһаа бүридэдэг коллектив зорилгонуудаа амжалтатайгаар шиидхэнэ. БАМ-ай Буряадай участогта ехэ хүдэлмэри хэгдээ, 470 километр утатай гол ба станцинуудай түмэр зам табигдаа, Байгалай хушуунай ба Хойто-Муяын тоннельнууд эршэмтэйгээр малтагдажа, Байгалай тоннель ашаглалгада оруулагдаха дүтэлжэ байна.

Байрын гэрнүүд, социально-соёлой барилганууд үргэнөөр хэгдэнэ, арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлэгдэнэ. Буряад ороной ажалшадай һуудал байдал хэлбэришэгүйгөөр һайжарна.

Эрдэм соёлые, арадай гэгээрэлые, элүүрые хамгаалгые хүгжөөлгэдэ горитой ехэ амжалтанууд түйлагдаа. Дүршэл шадабари ехэтэй үндэһэн хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, зохёохы интеллигенци һурган бэлдэгдээ.

Республикынгаа баярта ойе угтахадаа, арадай ажахы гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэбэ. Түрүүшын хахад жэлдэ промышленностьда түсэбтэ даабари 102 процентээр дүүргэгдэжэ, түсэбһөө гадуур 18 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө, капитальна барилга хэлгын түсэб 101 процентээр дүүргэгдээ. Гүрэндэ мяха худалдаха түсэб—105, һү—103, үндэгэ худалдаха түсэб 102 процентээр дүүргэгдэһэн байна.

Түйлаһан амжалтануудаа сэгнэхэдээ, партийна, совет органууд арадай ажахые хүгжөөлгэдэ ажалай ба үйлэдбэриин журамые бэхижүүлгэдэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэдэ, ажалша коллективүүдтэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие шангадхалгада шиидхэгдээгүй байһан асуудалнуудта республикын ажалшадай анхаралые хандуулна. Социалис мүрысөө дэлгэрүүлһэнэй үндэһөөр Буряадай АССР-эй ажалшад саашадаашье үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхын, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхахын, түүхэй эд болон материалнуудые алмахын, продукциин шанарые һайжаруулхын түлөө саашадаашье эдэбхитэйгээр тэмсэхэ юм.

Буряадай АССР-эй коммунистнууд бүхы ажалшад КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй, СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэ соохи заабари зүбшэлнүүдые, табшалнуудые нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэ, дотоодын болон гадаадын политикын асуудалаар КПСС-эй XXVI съездын тодорхойлһон хараа шугамые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой бодото ажал ябуулгые бүримүһэн һайшаана.

Советскэ Союзай Коммунис партиин ленинскэ национальна политикын агууехэ түйлалта—манай ороной арадуудай эбдэршэгүй бата хани барисаан хэтын хэтэдэ һалбаран мандаг лэ!

Манай хүсэн түгэлдэр Эхэ орон—Совет Социалис Республикануудай Союз мандаха болтогой!

КПСС-эй областной комитедэй ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй 1983 оной июлиин 1-дэ болоһон баярай суглаан дээрэ абтаба.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Манай республикын экономико болон соёлые хүгжөөлгэдэ саг үргэлжын анхарал оролдолго хандуулжа, туһаламжа үзүүлжэ байдагайнь түлөө, мүн халуун дулаан амаршалгынь түлөө ондо, Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар 60 жэлэн ойдо зорюулагдаһан КПСС-эй обкомой ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй баярай суглаанда хабаадагшад, республикынгаа бүхы ажалшадай үмэнэһөө түнзэгы сэдьхэлэй баяр баясхалангай, талархалан үгэнүүдээр РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Министрнүүдэй Соведтэ ханданабди.

КПСС-эй ленинскэ национальна политикын бодото дээрээ хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэһэнэй, Совет гүрэнэй, агууехэ ород болон СССР-эй аха дүү—бусад арадуудай саг үргэлжын туһаламжаар Россин Федерациин гол хубинуудай нэгэн болохо Буряад орон түүхэтэ богони болзор соо хэдэн зуун жэлтэй адли гайхамшагта зам гаталаа.

Мүнөө социалис Буряад орон хүгжэлтэ түгэс промышленностьтай, олон һалбаритай, оньһожоруулагдамал хүдөө ажахытай болонхой.

Республикынгаа 60 жэлэй ойе угтахадаа, арадай ажахын ажалшад гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэһэн байна. Түрүүшын хахад жэлдэ промышленностьда даабари 102,1 процентээр дүүргэгдэжэ, түсэбһөө гадуур 18 миллион продукци гаргагдаа, капитальна барилгын хүдэлмэри 101 процентээр бэелүүлэгдээ. Гүрэндэ мяха худалдаха түсэб—105, һү—103, үндэгэ худалдаха түсэб 102 процентээр дүүргэгдээ.

Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадай олон үндэһэ яһатадһаа бүридэдэг коллектив үргэн ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ байна. БАМ-ай Буряадай участогта ехэ хүдэлмэри хэгдээ, 470 километр утатай гол ба станцинуудай түмэр зам табигдаа. Байгалай хушуунай ба Хойто-Муяын тоннельнууд эршэмтэйгээр малтагдажа, Байгалай тоннель ашаглалгада оруулагдаха дүтэлжэ байна.

60 жэлэй хугасаа соо манай республикын хото, хүдөөгэй түхэл шэнэжэ танигдашагүй болотороо хубилаа, дүршэл шадабари ехэтэй хүдэлмэришэд, арадай ажахын мэргэжэлтэд, интеллигенци һурган бэлдэгдээ, эрдэм наука, арадай гэгээрэл, элүүрые хамгаалга, буряад арадай искусство болон соёл амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ.

Буряадай ажалшад, бүхы совет арадтал адли, Коммунис партиин, Совет правительствын дотоодын болон гадаадын политикые халуунаар дэмжэнэ, бүхы зүрхэ сэдьхэлээрээ һайшаана. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин шиидхэбэринүүд тэдэниие ажалай шэнэ амжалтануудта зоригжуулна, энэ жэлэй түсэбүүдые, социалис уялганууд амжалтатайгаар бэелүүлхэ замыемнай заана.

Буряадай АССР-эй хүдэлмэришэн анги, колхозно тариашад болон интеллигенци республикынгаа 60 жэлэй ойе тэмдэглэхэдээ, областной партийна организациин хүтэлбэри доро манай Эхэ ороной экономическа ба оборонно хүсые бэхижүүлгэдэ саашадаашье ехэ хубитаяа оруулха юм гээд эндэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Министрнүүдэй Соведые найдуулнабди.

Эб найрамдалай ба бүхы хүн түрэлтэнэй түшэг тулгуури болохо Совет Социалис Республикануудай Союз мандаха болтогой!

Олон үндэһэ яһатадһаа бүридэдэг манай ороной арадуудай эбдэршэгүй бата хани барисаан хэтын хэтэдэ мандажа, һалбаржа байг лэ!

Коммунизм байгуулгые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ—Советскэ Союзай ленинскэ Коммунис партида, тэрэнэй Центральна Комитедтэ алдар габа.

КПСС-эй областной комитедэй ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй 1983 оной июлиин 1-дэ болоһон баярай суглаан дээрэ абтаба.

ЖАРГАЛТА ҺАЙХАН БУРЯАД ОРО[Н]А

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ эл...

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Гэрэлтэ һайхан, баяр жабхаланта һайндэр манай хизаар нютагай үргэн дэлюун, баян дэлгэр газарта хүрэжэ ерэбэ. Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар жаран жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ гайхамшагта һайндэртэй дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет республикымнай ажалшадта халуун амаршалга эльгээгээ. КПСС-эй ЦК-гай хүндэтэ даалгабари дүүргэжэ, энэ амаршалгын текстые соносхон уншахыемни зүбшөөгыт. **(Амаршалгын текстые соносхон уншаба).**

Үнэн зүрхэнэй амаршалга эльгээһэнэйнь, манай республика тухайда эсэгэ ёhоной анхарал оролдолго хандуулжа байдагайнь, коммунис байгуулалтын хэрэгтэ Буряадай АССР-эй ажалшадай оруулжа байдаг хубитые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь, һайн һайхан хүсэлэнгүүдэйнь түлөө, нүхэдүүд, манай баярай суглаанда хэбаадагшадай, республикынгаа бүхы коммунистнуудай, ажалшадай үмэнэһөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ гүнзэгы сэдьхэлэй баяр баясхалан хүргэжэ, хизааргүй ехэ талархалаа мэдүүлжэ байһанаа элирхэйлхыемни зүбшөөгыт.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй амаршалгын зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ, зориг бадараама үгэнүүд республикымнай бүхы ажалшадта халуунаар һайшаагдажа, бүри һайнаар хүдэлхэ, хизаар нютагайнгаа ажалай алдар солые арьбадхаха гэһэн хүсэл эрмэлзэл түрүүлжэ байна.

Манай хүндэтэ айлшадай: МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Юмжагиин Цеденбал, мүн республиканууд, хизаарнууд, областьнууд болон автономито округуудай делегацинуудай хабаадалсажа байһан ушар манай һайндэрые онсо ехэ баяр жабхалантай болгоно.

КПСС-эй областной комитедһээ, республикын Верховно Соведһээ ба Министрнүүдэй Соведһээ, таанадай үмэнэһөө манай бүхы хүршэнэртэ, тэдээгээр дамжуулан республиканууд болон областьнуудай бүхы ажалшадта, манай парти ба ороной ехэ хани нүхэр Ю. Цеденбал түрүүтэй аха дүү Монгол оронһоо ерэһэн айлшадта манай хани барисаанай, талархалай эгээл үнэн зүрхэнэй амаршалгануудые, манай эгээл һайн һайхан хүсэлэнгүүдые дамжуулхыемни зүбшөөгыт.

Нүхэдүүд!

КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин шиидхэбэринүүдһээ уламжалһан бүгэдэ ниитын политическэ ба ажалай дэбжэлтын оршон байдалда Буряадай ажалшад республикынгаа 60 жэлэй ойе һайндэрлэжэ байна. Нүхэр Ю. В. Андроповой үгэ дотор, Пленумэй ба сессиин бусад документнүүд соо гүнзэгы шэнжэлэл хэгдээ, манай обществын хүгжэлтын мүнөөнэй шатада парти болон арад түмэнэй урда табигдаһан гол шухала зорилгонууд тодорхойлогдоо.

Нүхэдүүд!

Буряадай АССР-эй байгуулагдалга, тэрэнэй хүгжэлтэ, 60 жэлэй хугасаа соо түйлагдаһан амжалта, илалтанууд Коммунис партиин сэсэн мэргэн ленинскэ национальна политикын илан мандалгын, агууехэ ород арадай асари ехэ туһаламжын, СССР-эй бүхы арадуудай аха дүү ёhоной эбдэршэгүй хани барисаанай тодо хурса, бата найдамтай гэршэ жэшээ болоно. Имагтал партиин анхарал оролдолго хандуулһанай ашаар буряад арад түүхэтэ богони болзор соо хэтэ үеын гээгдэлые усадхан зайсуулжа, хүгжэлтын капиталис шатые алгасан гараад, социализмда орожо, бүхы совет арадтаяа хамта хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ ороһон байна. Буряад орон хаанта Россин эгээл гээгдэнги заха булан байһанаа, имагтал СССР-эй арадуудай ниитэ нэгэн, эбтэй эетэй аха дүү ёhоной бүлэ соо һалбаран бадарһан социалис республика болотороо хүгжөө.

Хэрбээ гэдэргээ эрьежэ, 60 жэлэй урда тээхи үеые — Агууехэ Октябриин революциин урда тээ манай хизаар нютагай ямар байһые ой ухаандаа һэргээжэ, мүнөө үеын Буряад оронтой тэрэниие сасуулбал, республикын байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ манай газар дайда дээрэ ямар гайхамшаг ехэ хубилалтануудай болоһые, энэ үе соо экономическа, социальна ба соёлой хүгжэлтэдэ тэрэнэй ямар өхэ амжалтачуудые түйлаһыень хараха байнабди.

Урдандаа манай хизаар нютаг ямар байгааб?

«Байгалай саанахи һүрөөтэй хооһон хуудам газар»*, зэрлиг тала дайда, хада ууланууд ба буртаг тайга, хаанта Россин олон үеын хүнүүдтэ сүлэлгын газар гэжэ мэдээжэ болоһон байгаа. Хүгжэлтэ дэбжэлтын иишэ хүрэжэ ерэтэр хэдэн зуугаад жэл үнгэрхэ ха гэжэ һанамаар бэлэй. Ушарынь юуб гэхэдэ, олон зуугаад жэлнүүд, ашаатай тэмээнэй жэн мэтэ, аалиханаар урдан үнгэрхэдэнь, олон үеын хүнүүдэй һэлгэбэшье, нүүдэл байдалтай малшадай ажаһуудаг эртэ урдын үлгэн газар дээрэ ямаршье шэнэ хубилалтанууд болодоггүй, олон зуугаад жэлнүүдтэ тогтонижоһон ёhо гуримуудые, заншалнуудые юуншье хубилгадаггүй байгаа бшуу.

Байгаалиин барагдашагүй ехэ баялигуудтай, промышленностиин олохон һалбаринуудта түүхэй эдүүдэй түйлай ехэ нөөсэтэй Буряад ороной үргэн уужам дэбисхэр дээрэ хүдөө ажахын түүхэй эдүүдые болбосоруулан бүйлуулдаг ойроодоол 16 жэжэхэн предприяти бии байгаа. 8000 гаран хүдэлмэришэд эдэ предприятинуудта ажалладаг һэн. Эгээлэй юрын эдэ предприятинуудай үйлэдбэрилһэн продукци нютагтаа хэрэглэгдэдэг байгаа. Үргэн ехэ газар дайдын элдүүрилэгдээгүй байхадань, үгытэй малшад-буряадууд, ород тарьяашад газаргүйдэжэ, ядажа зобожо байдаг һэн. Ушарынь гэхэдэ, эдлүүриин бүхы һайн газар хаанта засагай, баяд ноёдой, һүмэ болон дасан дуганай мэдэлдэ байгаа. Юрын малшад адууһа малдаа бэлшээри бэдэрэн, үгытэй ядуу зөөри хогшолтой нүхэ һүбэ болошоһон һэеы гэрзэрээ хуурай хуудам тала дайдаар зөөхэ, харин үгытэй ород тарьяашан модон анзаһаараа ойн соорхойдохи багахан газарые элдүүрилэн ашаглаха ушартай болодог байһан юм. Һаһажаал буряадуудай дурсалга хөөрөөнүүдэй ёhоор, тэргын мөөрэй ханхинаан, хооһон үхэр малнуудайнь мөөрэлдөөн тэдэнэй үхибүүдтэ гунигтай, ута унжагай үлгын дуун шэнгеэр соностодог һэн ха. Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүлэй үеын баримта мэдээнүүдэй ёhоор, буряад ажахынуудай 12 процентнь нэгэшье малгүй, 36 процентнь 1-һээ 3 толгой хүрэтэр малтай, тэрэ тоодо хонитой, 7 процентнь унаха моригүй, ажахынуудай 23 процентнь ойроодоол 1—1 моритой байһан гэхэ. Зүгөөр ноёд һайд, нюдарган баяшуул хэдэн мянган толгой үхэр малтай, олон һүрэг адуутай байгаа бшуу.

Эрдэм, соёлой гуламтын үүдэнүүд ажалшадай урда хаалгатай байгаа. 1897 ондо хүн зоной тоо бүридхэл абалгын баримта мэдээнүүдэй ёhоор, буряад зоной ойроодоол 8 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэ байһан юм. Буряад эхэнэрнүүдэй дунда үзэг бэшэгтэй хүнүүд үгы шахуу байгаа.

Уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, США-гай Коммунис партиин национальна түрүүлэгшэ Генри Уинстон 1933 ондо Буряад орондо ерээ һэн. Тэрэ дурсалганууд соогоо иигэжэ бэшэбэ: «Хаанта засагай үедэ энэ арад хосорон һалаха түйлдаа хүрэжэ байгаа... Буряадуудай ажаһуудаг һуурин нютагуудта нүхэ һүбэ болошоһон һэеы гэрнүүд соо үгытэй ядуу байдал үбшэн тахал дэлгэржэ байгаа.

Дарлагдан мүлжэгдэһэн, зобоһон тулиһан арад ямар нэгэн эди шэдидэ этигэдэг, тэрэниие хүлеэдэг һэн, — гэжэ тэрэ саашадаа бэшэнэ. — Буддын шажантай буряадууд Майдари бурхан залаарaн ерэжэ, хүнүүдтэ зол жаргал олгохо юм гэжэ найдагша һэн. Зүгөөр гэгээн Шакья-Муни буряадуудые үгытэй ядуу байдалһаа, гасалан зоболонһоо аршалан абараа бэшэ. Бурхан шажанда шүтэдэггүй эгээлэй юрын хүн — Ленин, буряадуудай хэлсэдэгэй ёhоор, «Хэтэдээ мүнхэ Ленин» тэдэниие аршалан абарһан байна».*

Ленин, большевигууд, революци арюудхан сэбэрлэлгын һалхи шуурган мэтээр, дарлагша ангиие үгы хэжэ, Буряад ороной үргэн ниитэ ажалшадта адли тэгшэ эрхэ, сүлөөтэ байдал ба зол жаргал түхөөгөө һэн.

Түүхын гүн руу эрьежэ харахадаа, хэзээ нэгэтэ, 325 жэлэй урда тээ, буряад арад һайн дураараа Россин гүрэнэй бүридэлдэ орожо, сэсэн мэргэн алхам хэһэн байгаа гэжэ бидэ сэдьхэлээ хангаяар тэмдэглэнэбди. Ород болон буряад арадуудай хани барисаанай эшэ үндэһэн тэрэ сагһаа хойшо эхитэй.

Олохон ушарта ородууд ба буряадууд хамтаржа, дарлагшад мүлжэгшэдтэ, хаанта засагта, нютагай ноёдто, буддын шажанай ламанарта эсэргүүсэн тэмсэдэг һэн. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэй дарлалта мүлжэлгэ, хашалта харшалалта илангаяа хүндэ хүшэр болодог бэлэй.

В. И. Ленин сэдьхэл хүдэлгэмөөр иигэжэ бэшээ һэн: «Эдэ дарлалта мүлжэлгын бидэнэй дундаһаа, великорусуудай дундаһаа буруушаагдадаг байһандань, бидэнэй дундаһаа Радищевай, декабристнуудай, 70-аад онуудай революционернүүд-разночинецүүдэй урган гараһандань, 1903 ондо агууехэ ород арадай хүдэлмэришэн ангиин олониитын хүсэн түгэс революционно парти байгуулһандань, агууехэ ород хүнэй демократ боложо эхилһэндэнь, поп болон помещигые унагааxа эхилһэндэнь омогорхонобди».**

Ород болон буряад арадуудай хоорондохи хани барисаае хүгжөөн бэхижүүлгэдэ, Буряад ороной ажалшадые революционно ёhоор хүмүүжүүлгэдэ, гэгээрүүлгэдэ политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө сүлэгдэгшэд онсо ехэ үүргэ дүүргэдэг байгаа. Декабристнуудһаа эхилээд, бүхы гурбан үеын ородой революционернүүдэй түлөөлэгшэд Сибирь руу сүлэгдөө һэн.

Гэбэшье асари ехэ хүсэн болохо Россин пролетариадай тэмсэлэй эхинтэй холбоотой Россин революционно хүдэлөөнэй гурбадахи шата буряад арадай политическэ ухаан бодолдо, соёл болбосоролые хүгжөөлгэдэ эгээл ехэ нүлөө үзүүлһэн байгаа.

Энэ үедэ Буряад орондо марксизм-ленинизм дэлгэрүүлэн нэбтэрүүлэгдээ һэн. Большевистскэ партиин элитэ ехэ ажал ябуулагшад И. В. Бабушкин, Е. М. Ярославский, А. П. Вагжанов, В. К. Курнатовский болон бусад Буряад ороной арадуудай ажабайдалда, хуби заяанда сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэһэн юм гээд эндэ онсолон тэмдэглэхэ шухала.

Большевигууд - ленинецүүд арад зоной жаргалта байдалай түлөө үргэн олон тэмсэлшэдые хүмүүжүүлһэн байгаа. Түрүүшын буряад революционернүүд Ц. Ранжуров, Н. Данчинов, А. Апрелков болон бусад тэдэнэй һурагшад болоно.

Эгээл тиимэһээ Буряадай ажалшад большевигууд-ленинецүүд тухай, өөһэдынгөө эгээл үнэн сэхэ багшанар хүмүүжүүлэгшэд, социальна ба национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлэй хүтэлбэрилэгшэд тухай һайн һайхан дурасхаалые нангинаар сахижа ябадаг юм.

Урдандаа буряадууд иигэжэ хэлсэдэг байгаа: «Шулуун дээрэ ногоон ургадаггүй, уһан дээрэ гал носодоггүй». Энээндэл адляар, дарлагшад мүлжэгшэдэй ангинуудай байха үедэ, хаанта засагай мүлжэлгэ доро үргэн ниитэ ажалшан арадай зол жаргал, адли тэгшэ эрхэ тухай бодомжолхын аргагүй байһан юм. Зүгөөр түүхын хүгжэлтэ дээдэ шатадаа хүрэжэ, большевигууд-ленинецүүдэй шунал абьяастайгаар хэлэдэг байһан, тэрэниие баатаршалгата тэмсэлээрээ бэлдэһэн, дүтэлүүлһэн арбан долоодохи оной Октябрь хүрэжэ ерээ һэн. Россида социалис революци хэгдэбэ. Эрхэ сүлөөгэй, адли тэгшэ эрхын ба зол жаргалай түлөө олон зуун жэлнүүдтэ бодомжолдог, тэмсэдэг байһан буряад ба Забайкалиин бусад арадуудай бодото түүхэ эндэһээл эхилбэ.

Нүхэдүүд!

Тэдэнэй гүрэн түрэтэй болголго буряад арадай национальна һалбаран бадаралгада, саашанхи хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэһэн байгаа.

Буряад арадай гүрэн түрэтэй болоходонь, дарлагдаһан арадуудай агууехэ вождь ба багша Владимир Ильич Ленин эхи табиһан юм гэжэ Буряад ороной ажалшад омогорхол баяртайгаар тэмдэглэдэг байна. Аяар холын Буряад орон тухай Ленинэй гүнзэгы сэдьхэлэй анхарал оролдолгоор нэбтэрһэн тодорхой документ — тэрэнэй гараар бэшэгдэһэн ВКП(б)-гэй ЦК-гай тогтоолой проектые түүхэ хадагалжа байдаг. Буряад арадта автономи олгохо гээшэ шухала гэжэ тэрээн дотор хэлэгдээ һэн. Энээнэй үндэһөөр 1923 ондо манай республика байгуулагдаһан түүхэтэй.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһан ушар олон зуун жэлэй бүхы түүхэ соогоо түрүүлэн социальна ба национальна дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөржэ, өөһэдын гүрэн түрэтэй болоһон буряад арадай ажабайдалда түүхэтэ үйлэ хэрэг болоһон байгаа. Буряад орондо автономи байгуулга хадаа Коммунис партиин сэсэн мэргэн ленинскэ национальна политикын үрэ дүн, буряад арадай тэгшэ бэшэ байдалые усадхан зайсуулгын, тэрэнэй экономико болон соёлой һалбаран хүгжэлтын, агууехэ ород болон олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг манай Эхэ ороной бусад арадуудтай хани барисаагаа бэхижүүлгын шухала нүхэсэл болоһон байгаа.

Зүгөөр буряад арадта автономи олголго хүшэр хүндэ эрхэ байдалда, ангиин орёо шанга тэмсэлэй, буржуазна националистнуудтай тэмсэлэй оршон байдалда үнгэрһэн байгаа гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэ бүхы бэрхэшээл түбэгүүдые гаталан дабажа, Коммунис парти Буряадай газар дээрэ шэнэ байдал байгуулгада олониитэ ажалшадые элсүүлэн хабаадуулжа шадаа һэн.

Коммунис партиин дайшалхы отрядуудай нэгэн болохо областной партийна организаци Совет засагые тогтоолгодо, бэхижүүлгэдэ, социалис байгуулалтада республикын ажалшадай хүтэлбэрилэгшэ, эмхидхэлшэ болоһон байгаа. Социализмын түлөө найдамтай тэмсэлшэд, коммунистнуудай кадрнууд ажалша буряад арадай дундаһаа урган гараһан юм. М. Н. Ербанов, В. И. Трубачеев, М. М. Сахьянова, М. И. Амагаев, И. Д. Дампилон, А. А. Маркизов, болон бусад Буряад ороной элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, олониитын дунда нэрэ хүндэ ехэтэй хүтэлбэрилэгшэд, шадамар бэрхэ эмхидхэлшэд болоо бэлэй. Буряадай коммунистнууд үргэн ниитэ ажалшадые ударидан дахуулжа, социализмын түлөө тэмсэлшэдэй түрүү зэргэдэ дабшадаг байгаа.

Тэдэниие ниитэ нэгэн союзна гүрэн болгожо нэгэдүүлгэ, манай ороной бусад арадуудтал адли, буряад арадай хуби заяанда түүхэтэ удха шанартай байһан юм.

60 жэлэйнь жабхаланта ойе совет арадай нёдондо жэл баяр баясхалантайгаар һайндэрлэһэн Совет Социалис Республикануудай Союзые тогтоолго социализм байгуулгада арадуудай хани барисаае, нэгэ нэгэндээ туһалалсалгые хүгжөөхын тула эгээл таарамжатай һайн эрхэ байдал байгуулаа, бүхэли үе сагтай адли зам гаталха, арадуудай адли тэгшэ эрхэ, аха нүхэсэл тухай мянгаад жэлэй хүсэлэнгыень бодотоор бэелүүлхэ арга олгоо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андропов «СССР-эй жаран жэл» гэһэн элидхэл соогоо иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Хорин автономито республикада, арбан найман автономито область ба округто ажаһуудаг бүхы нацинууд, арад үндэһэтэд өөһэдынгөө арга боломжонуудые аха дүүгэй бүлэ соо амжалтатайгаар элирүүлэн харуулдаг байна».

Ажабайдалай бүхы һалбаринуудта — экономическа, социальна ба соёлой һалбаринуудта — үндэһэн хубилалтануудые дары түргөөр түйлахадань, ямар юумэн Буряадай АССР-тэ туһалаа гээшэб? Үгытэй ядуу, гээгдэнги тулюур байдалһаа гаража, мүнөөнэй экономикын, һалбаран хүгжэһэн социалис соёлой орьёл өөдэ дүүлин дабшаха хүсэтэ жэгүүр Буряад орондо хаанаһаа бии болооб?

Манай партиин Центральна Комитедэй болон Совет правительствын саг үргэлжын али бүхы асари ехэ анхарал оролдолгоор, сэсэн мэргэн хүтэлбэреэр, Совет ороной арадуудай, нэн түрүүн агууехэ ород арадай агууехэ хани барисаагаар, үнэн зүрхэнэй туһаламжаар, шэнэ социалис Буряад ороной бодото эзэдэй — хүдэлмэришэдэй, тарьяашадай, интеллигенциин шэн габьяата ажалаар эдэ бүгэдэ түйлагдаха, бэелүүлэгдэхэ аргатай болоо гэжэ бидэ үшөө дахин хэлэнэбди.

Нэгэ хэдэн шухала шатануудые, нүхэд, һануулхыемни хэшээгыт.

1929 оной май һарада партиин Центральна Комитет Буряадай областной партийна организациин хүдэлмэри тухай тогтоол абаа һэн. Нүүдэл байдалтай малшан буряадуудые түбхинүүлэн һуурижуулха, залуу республикын промышленна барилга эрхилхэ, соёл болон арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ талаар бодото хэмжээнүүд тэрэ тогтоол соо тодорхойлогдоһон байна.

Түрүүшын түсэбтэ табан жэлэй туршада союзна удха шанартай томо промышленность республика дотор байгуулагдаһан. Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводой, оньһожоруулагдамал шэлэй заводой, мяханай комбинадай барилга үргэнөөр ябуулагдаа. Хожомшог Зэдын комбинадай, авиационно заводой, бусад предприятинуудай барилга эхилээ. Эдэ барилгануудта партиин Центральна Комитет ба Советскэ правительство саг үргэлжын анхарал хандуулдаг бэлэй. Тиигэжэ 1933 оной октябрь һарада СССР-эй Ажалай ба Оборонын Совет Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводой барилга дүүргэхэ болзор, хангалгын хэмжээнүүд тухай тусгаар тогтоол абаа һэн. Заводой соцгородто байрын гэрнүүдые, соёлой-ажаһуудалай эмхи зургаануудые барилгада 1933 оной финансова жэлдэ 27 миллион 500 мянган түхэриг мүнгэ һомолоо бшуу. ЦК-гай ба Правительствын заабаряар Москваһаа, Ленинградһаа, Харьковһаа, Свердловскһоо болон бусад городуудһаа Буряадай шэнэ барилгануудта барилгын техникэ, материалнууд, промышленна түхеэрэлгэнүүд абтажа захалаа.

КПСС-эй ЦК 1931 оной май һарада Буряад ороной соёлой хэрэглэмжэнүүд тухай тогтоол абаа һэн. Интеллигенциин кадрнуудые бэлдэхэ, һургуули болон клубуудые олон болгохо, национальна искусство ба литература хүгжөөхэ хэрэгтэнь республикада үзүүлэгдэхэ алибаа туһаламжанууд тэрээн соо тодорхойлогдоо. Ороной дээдэ һургуулинуудта Буряадта ябуулагдаха мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэг эмхидхэгдээ. Республика дотор дээдэ болон тусхай дунда һургуулинууд байгуулагдажа эхилээ. 1932 ондо манай республикада 14 техникум хүдэлжэ байһан, педагогическа ба агрозоотехническэ хоёр институт нээгдэһэн байна. Комвузай үндэһэ һуури дээрэ хүдөө ажахын коммунис дээдэ һургуули байгуулагдаа, түрүүшын хүгжэмтэ театр, искусствын техникум нээгдээ бэлэй.

Партиин ЦК ба правительство 1935 оной июнь һарада Буряад орондохи арадай ажахы болон соёлой байгууламжа хүгжөөхэ талаар хэмжээ ябуулганууд тухай тогтоол абаа һэн. Тэрээн соо республикын экономико болон соёл хурдан түргэнөөр хүгжөөхын тула тодорхой хэмжээнүүд дахинаа хараалагдаа. Хүдөө ажахыда олон машина, хүрэнгын сортовой үрэһэн, үүлтэр һайтай мал үгтэһэн байна. Байрын гэрнүүд болон соёлой барилгануудта зорюулһан нилээд ехэ мүнгэн һомологдоо бэлэй.

Энээхэн богонихон, дүүрэн бэшэ баримтанууд хадаа манай республикын экономикые, соёлые үргэнөөр хүгжөөхэ тухай Центральна Комитедэй ба Советскэ правительствын саг үргэлжын, бодотоор эсэгэ ёhоной анхарал хандуулдаг байһые гэршэлнэ.

РСФСР-эй олон область, хизаар болон республикануудай, мүн тэрэшэлэн союзна бусад республикануудай манай республикын экономико болон соёл хүгжөөлгэдэ үзүүлһэн аха дүүгэй али зэргын ехэ туһаламжые Буряадай ажалшад һайн мэдэдэг, хэзээдэшье мартахагүйл. Имагтал 1932 оной июнь — сентябрь һарануудай туршада ороной түбэй областьнуудһаа 420 инженер болон технигүүд, 4400 гаран дээдэ мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд ерэһэн байна бшуу.

Тэдэ ерээшэдэй олониинь Буряадай байгаалиие, хүн зониие энэрхыгээр дурлан, энэ нютагта хододоо ажаһуухаар үлэһэн байха юм. Тэдэнэй дунда ородууд, украинецүүд, белорусууд, бусад үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд бии. Юрэдөө удхалан хэлэхэдэ, залуу республикын хүгжэлтэдэ, батажан хүдэржэлгэдэ туһалхаяа хэдэн мянган хани халуун гарнууд альгаа дэлгээ гээшэ һэн.

Промышленна түбүүдэй түлөөлэгшэдэй туһаламжын удха шанар гансал тэдэнэй өөһэдынь ажалаар хизаарлагдана бэшэ. Тэдэнэй хубита харагдашагүй ехэ. Буряад нютагуудһаа, ород деревнинүүдһээ ерэһэн үсэглэдэрэй малшад, тарьяашад хүбүүд болон басагад тэдэнэртэй зэргэлэн ажаллажа, шэнэ юумэндэ һураа, тэдэнэй мэргэжэл шадабарие халан абаа бшуу. Манай республикада ерэһэн кадр хүдэлмэришэд, инженернүүд, технигүүд техническэ һуралсалай курса болон кружогуудые хүтэлбэрилдэг, залуушуулые шефтээ абадаг һэн. Тэдэнэйл туһаламжаар республикын хүдэлмэришэн анги бүрилдэн бэхижээ, национальна техническэ интеллигенци һуран ургаһан, хүмүүжэһэн байна.

Баатарлиг хүдэлмэришэн ангиин тэрэ сагай алдар солото түлөөлэгшэд энэ зал соо һуунад. Республика соогоо мэдээжэ болоһон, Байгалай үмэнэ үндэһэжэн ажаһуугша Социалис Ажалай Герой Борис Захарович Поздеев эндэ бии. Тэрэ 1935 ондо залуухан хүбүүн комсомолой путёвкоор Свердловскһоо ПВРЗ-гэй барилгада ерээ һэн. Энэ нютагые дурлан, эндээл үлэһэн намтартай. Завод дээрэ хүдэлжэ байһан сагтаа хэдэн зуугаад буряад, ород хүбүүдые токариин мэргэжэлдэ һургаа. Партиин, комсомолой уряагаар манай республикада ерэһэн кадрова хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд, тусхайлбал, Евгений Григорьевич Курочкин, Серафим Иванович Исаев болон бусадай һургуулиие Буряадай хэдэн мянган хүдэлмэришэд шудалаа. Энээгээрнь манай республикынхид мүнөө омогорхоно.

Гуша гарадахи доһолгоото онуудай үедэ тэдэнэй хүмүүжүүлһэн нютагай барилгашад Д. А. Дондуковой, Д. Ш. Сандаковагай, Р. С. Цырендоржиевай, паровозой машинист А. С. Моксоевой, шэлэй заводой хүдэлмэришэн Д. Ш. Яптуевай, мяханай комбинадай хүдэлмэришэн Д. Ц. Цыденпиловагай, табан жэлнүүдэй бусад олон ударнигуудай нэрэ соло республика дотор үргэнөөр суурхаһан бэлэй.

Республикын хүдөө ажахые үндэһөөрнь хубилгаха хэрэгтэ түбэй районуудай эльгээһэн бэлэдхэл һайтай кадрнуудай үзүүлһэн туһаламжын удха шанарые юугээршье сэгнэшэгүй.

1930 ондо хорин таба мянгатанай тоодо орожо, Ленинградһаа зуун хүдэлмэришэд ерээ һэн. Тэдэнэр гол түлэб «Скороход» фабрикын түлөөлэгшэд байгаа. Бусад районуудһаа ерэһэн хэдэн зуугаад дүй дүршэл баянтай хүтэлбэрилэгшэд, инженер болон технигүүд, мэргэжэл түгэс хүдэлмэришэд МТС-нүүдтэ, колхозуудта хүдэлмэрилһэн байна.

Коллективүүдэйнгээ этигэл найдабари бэелүүлэн, областной партийна организациин хүтэлбэри доро колхоз эмхидхэлгэдэ, тэдэнэй эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижэлгэдэ, кадрнуудые бэлдэлгэдэ, тосхон болон нютагуудай соёл хүгжөөлгэдэ тэдэнэр эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Эдэ манай Буряадай Давыдовууд. Тэдэнэрэй нэрэнүүд республикын хүдөө ажахые хубилган хүгжөөлгын түүхын хуудаһануудта томо үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй. «Интернационал» коммунын түрүүлэгшээр һунгагдаһан М. И. Неклюдовагай, «Улаан Готол» коммунын партячейкын секретарь М. П. Шабанов, Сталинай нэрэмжэтэ колхозһоо Г. Н. Рыжковой болон бусад олоной нэрэ дурдамаар.

Колхозно байгуулалтын хүдэржэжэ, хамтын ажалай саашадаа хүгжэжэ байха үедэ тэдэнэртэй хамта нютаг зон соонһоо шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэд урган гараа. Колхозно хүдэлөөнэй ветеранууд Социалис Ажалай Геройнууд Ж. Б. Ванкеевэй, Р. Б. Бубеевэй, олон орденуудта хүртэһэн Д. Д. Онировай, Т. Д. Сычевой, Р. Б. Зундуевай, Л. Ц. Цыреновэй, И. П. Ивановой болон бусад олоной шэн габьяата ажалаар бидэ омогорходогбди.

Манай Эхэ ороной алдарта ниислэл Москвада бидэ тусгаар һүгэдэн, баяр баясхалан хүргэхэ уялгатайбди. Арадай депутадуудай Московско Совет манай республикын байгуулагдаһан сагһаа хойшо хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада шефскэ туһаламжа үзүүлжэ байгаа. Залуу республикада Москва дээдэ мэргэжэлтэй кадрнуудые, хүдөө ажахын техникэ, һургуули болон клубуудай түхеэрэлгэнүүдые, бусад олон зүйлнүүдые эльгээдэг һэн. Совет соёлой мэдээжэ ажал ябуулагшад композиторнууд Фролов ба Книппер, хореограф Моисеев, режиссёр Туманов болон бусад олон нүхэд Буряадай зохёохы ажалтанда хүгжэмэй ехэ зохёолнуудые бүтээхэдэнь, театрай зүжэг табихадань туһалһан байна. Совет гайхамшаг уран зураашад нүхэд Жуков, Герасимов болон бусад республикын уран зурагай искусство хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан, манай уран зураашадай оюун бэлигэ баяжуулгада туһалһан гээшэ. Совет томо уран зохёолшод Александр Фадеев, Леонид Соболев, Георгий Марков, Юрий Бондарев болон бусад буряад литературые бүридүүлэн хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Мэдээжэ поэдүүд, прозаигууд манай авторнуудай зохёолнуудые ород хэлэн дээрэ оршуулһан байна бшуу. Буряадай соёлой бүхы ажал ябуулагшад хадаа искусство болон литературын ород совет томо мастернуудай, оюун бэлигтэнэй хажууда мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлээ гэжэ тэмдэглэхэдэ үлүү юумэниинь огто үгы.

Энэ ойн баярай һайндэрэй боложо байхада, манай ороной бүхы арадуудта, түбхын түрүүндэ агууехэ ород арадта, тэдэнэй үзүүлһэн аха дүүгэй туһаламжын, дэмжэлгын түлөө республикын ажалшад гүнзэгы баяр баясхалангаа хүргэнэ, пролетарска интернационализмын, совет патриотизмын ленинскэ ёhо гуримда хэзээдэ үнэн сэхэ байхабди гэжэ найдуулна.

Республикын 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, индустриализациин, хүдөө ажахые коллективизацилгын, соёлой революциин баатарнуудые, түрүүшын табан жэлнүүдэй ударнигуудые, стахановецүүдые, — Буряадай газар дээрэ өөрынгөө ажалаар шэнэ байдал тогтоолсоһон бүхы хүнүүдые, нүхэд, гүн сэдьхэлһээ амаршалхыемни, халуун талархалаа мэдүүлхыемни зүбшөөгыт.

Нүхэдүүд!

Буряад орондо социалис хубилалта бэелүүлхэ зорилгонууд гушаад онуудай эсэс багаар амжалтатайгаар шиидхэгдээд байгаа. «Байгалай үмэнэхи барга байдал үндэһөөрөө усадхагдажа, индустриально-аграрна, түрүү социалис соёлтой республика болон хубилаа. **Октябриин урда тээ феодальна байдалтай байһан буряад үндэһэ яһатан имагтал тарьяашан-колхознигуудһаа бэшэ, мүн хүдэлмэришэд болон интеллигенциһээ бүридэн нэгэдэһэн социалис наци болон мандаа.** Ажалшадай ажабайдалда, ухаан бодолдо айхабтар ехэ хубилалта болонхой. Бүхы орон доторхи шэнги манай Буряад орондо социально-политическэ, нэгэн ниитэ үзэл суртаалай общество, бүхы арадуудай аха дүүгэй хани барисаан тогтонижон байгуулагдаа.

Арадуудай ленинскэ хани барисаан, марксизм-ленинизмын үзэл суртаалай дабагдашагүй хүсэн, совет гүрэнэй ба ниитэ-политическэ бата бэхи байгуулалта, илангаяа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай һүрөөтэй жэлнүүдэй туршада эли тодоор харагдаа. Совет хүнүүд, бүхы үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд бүхы хүсэеэ нэгэдхэн, Эхэ ороноо хамгаалгада жагсаа, дайсаниие бута һамна сохёо.

Буряад ороной ажалшад фашис Германиие, милитарис Япониие илаха хэрэгтэ өөһэдынгөө горитой хубитые оруулалсаһан гээшэ.

Областной партийна организациин гэшүүдэй хахадһаа олониинь, манай нютагуудай 120 мянга гаран хүн буу гартаа бахим барижа, фронтнууд дээрэ дайлалдаа. Баатаршалга, эрэлхэг зориг гаргаһан гушан табан сэрэгшэд Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тэдэнэй дунда И. В. Балдынов, Г. А. Гармаев, И. Б. Борсоев, С. Н. Орешков, Г. Н. Москалев, Ж. Е. Тулаев, Г. С. Асеев болон бусад. Юһэн хүн Алдар Солын орденуудай дүүрэн кавалернууд. Б. М. Дамчеев, П. К. Радикальцев, С. Х. Булутов, Н. Ф. Суворов, П. А. Попов, И. И. Быков, Г. И. Багачеев, И. В. Максимов, А. Г. Батурин гэгшэд болоно. Хэдэн арбан мянган сэрэгшэд Советскэ Союзай орден болон медальнуудаар шагнагданхай.

Нютагтаа үлэһэн хүнүүд зоримгойгоор, эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаа. Тэдэнэр завод болон фабрикада, колхозой поли гү, али фермэ дээрэ хүдэлжэ гараһан байна бшуу. Дайнай жэлнүүдтэ совет эхэнэрнүүд, эдиршүүл ёhотойл баатаршалга харуулаа. Интеллигенци нэтэрүү шангаар хүдэлһэн.

Мүнөө, арадай баяр ёhололой үдэр Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй, бэеэ дааһан байдалай түлөө хэсүү шанга дайнда унаһан хүнүүдэй нангин дурасхаалые сэдьхэе. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшадта гүн сэдьхэлэй баясхалан хүргэе, ажалай фронтын тэмсэлшэдые үндэрөөр хүндэлэе.

Нүхэдүүд!

Амгалан байдал, арадай ажахые һэргээн бодхоолгын жэлнүүдэй үедэ совет арадуудай аха дүүгэй хани барисаанай, харилсан туһалалсалгын гайхамшаг хүсэн улам үргэдөө. Дайнай һүүлдэхи жэлнүүдэй туршада арадуудай аха дүүгэй бүлэ соо оршожо байгаа Буряад орон һалбаран хүгжөө.

Социалис Буряад орон мүнөөнэй хүгжэнги промышленностьтой, оньһожоруулагдамал томо хүдөө ажахын үйлэдбэритэй, түрүү социалис соёлтой, арадайнь байдал һуудалай саг үргэлжэ ургажа байһан республика мүнөө болонхой. Өөрынгөө экономическа болон оюун бодолой хүгжэлтын үрэ дүнгүүдэй ёhоор болоходо, манай Буряад орон ороной бүхы республикануудтай, область болон хизаарнуудтай тон адли эрхэ байдалтай.

Республикын промышленностиин мүнөөнэй үрэ дүнгүүдтэй жэшэхэдэ, жаран жэлэй саада тээхи даншье һаа хилбар даа. Продукциин хэмжээн 1,5 мянга шахуугаар ехэ болоо. Мүнөө тэрэнэй нэгэ жэлэйнь ургалта жаран жэлэй саада тээ үйлэдбэрилдэг жэлэй бүхы продукциһаа хоёр дахин ургаа. 1982 ондо республика дотор 4 миллиард 800 миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдөө. Энэмнай 1923 онойхиһоо 18 мянга дахин ехэ болоно бшуу. Үгышье һаа 1913 ондо бүхы Росси дотор үйлэдбэрилэгдэһэн элшэ хүсэнһөө хоёр дахин дээгүүр.

Республикын хоёр гол һалбариин бүтээһэн бүхы продукциин 80 процентнь промышленностиин гээшэ. Буряадай АССР-эй ороной бусад районуудай байгуулдаг экономическа харилсаан улам гүнзэгырнэ, олон янзын боложо байнхай. Ороной аха дүү союзна болон автономито республикануудһаа, хизаар болон областьнуудһаа ная шахуу һалбариин продукци бидэ республикадаа асарнабди. Тэдээндэ 60 гаран һалбариин продукци эльгээнэбди. Буряадай хэдэн предприятинуудай бүтээһэн зүйлнүүд хэдэн арбаад хариин оронуудта, тэрэ тоодо ФРГ, Франци, Итали, Япон гэхэ мэтэ гүрэнүүдтэ абаашагдана. Энэмнай манай республикын промышленностиин научно-техническэ дэбжэлтын улам үндэр боложо байһые гэршэлнэ.

Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ республикын промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөө. 1950 ондо гаргаһан промышленна продукциин хэмжээн 170 миллион байгаа һаа, 1970 ондо миллиард түхэригһөө үлүүлээ. Харин 1982 ондо республикын промышленность 1 миллиард 600 миллион түхэригэй продукци гаргаа бшуу.

Нүхэдүүд!

Республикын хүдөө ажахыда болоһон үндэһэн хубилалтануудые ойлгожо абахын тула иимэнүүдшье тоо, баримтые нэрлэхэдэ хүрэхэ бээз.

1923 онойхитой сасуулхада, хүдөө ажахын продуктын гол зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ иимээр ургаа гэбэл: орооһо 6,1 дахин, хартаабха 13 дахин, овощ 6,4 дахин, мяха 5-һаа үлүү, һүн — 4,2, нооһо — 27, үндэгэ — 37 дахин ехээр үйлэдбэрилдэг болонхойбди. Энэ хугасаада республикын хүдөө ажахын валовой бүхы продукци 4,6 дахин ургаһан байна.

Парти болон правительствын зүгһөө түйлай ехэ туһаламжын ашаар, колхознигуудай болон совхозой хүдэлмэришэдэй баатарлиг ажалай ашаар иимэ дүнгүүд түйлагдаа гэжэ ойлгохо ёhотой.

Имагтал һүүлшын, арбадахи табан жэлэй үедэ республикын колхозууд болон совхозууд гүрэнһөө 5164 трактор, ашаанай 5567 автомобиль,

---

*). «Байгал журнал», 1967 он, №3, 150-дахи хуудаһан,

**). В. И. Ленин. Зохёолнуудай гүйсэд суглуулбари, 26-дахи том, 107-дохи хуудаһан.

...АН ЖЭЛЭЙ ЖАБХАЛАНТА ҺАЙНДЭР

жалта болон һалбаран хүгжэлгые арадай уран бэлигэй ниитэ хүгжэлтэ тэдхэн дэмжэнэ. Байгша оной майн тэнгээр Москвада амжалтатайгаар үнгэрһэн Буряадай литература болон искусствын үдэрнүүд хадаа буряад искусствын һүр жабхаланта һайндэр, республикын соёл болбосоролой һалбаралгын ёһото гэршэ болоо, ороноймнай аха дүү арадуудай соёлтой үрэ ехэтэй холбоо байгуулжа шадаһыень харуулаа.

Театр, уран зурагай галерей, кино, музей, клубууд мэтын соёлой түйлай ехэ материальна хэрэгсэлнүүд республикын хүн бүхэндэ хүртэсэтэй, хүн бүхэнэй бэйра байдалые һайжаруулха, бүхы тэгшээр хүгжөөхэ хэрэгтэ зорюулагдана. «Карл Марксын һургаал болон СССР-тэ социалис байгуулалтын зарим асуудалнууд» гэһэн статья соогоо нүхэр Ю. В. Андроповой тэмдэглэһэнэй ёһоор, «ажал соёл хоёрые илгаһан хэдэн зуун жэлэй хаалта хэрэмые имагтал социализм эрилгэн һалгаана».

Нүхэдүүд! 60 жэл соо республикын хүгжэлтын гориитойхон дүнгүүд тухай хэлэхэ зуураа, тэрэнэй социальна байгуулалтада шакарай талаар болоһон ехэ хубилалтанууд тухай хэлэнгүй гаража болохогүй. Энэ хугасаада республика доторнай 100 мянган хүниие нэгэдүүлһэн мүнөө үеын хүдэлмэришэн анги бүрилдөө, таряашад колхозно шэнэ замаар урагшаа дабшана, өөрын интеллигенци бии болоо, гүрэнэй болон ниитын ажабайдалай бүхы һалбарида мэргэжэл һайнтай кадрнууд хүмүүжүүлэгдэә.

Бүхы орон доторойхидоол адли, республика доторнай эгээл олон тоото анги хадаа хүдэлмэришэн анги болоно: хүдэлмэришэд ба тэдэнэй бүлэнэр республикын бүхы хүн зоной 66 процент юм. Арадай ажахын элдэб һалбарида ажаллажа байдаг хүдэлмэришэдэй 70 процентнь дунда (гүйсэд болон гүйсэд бэшэ), дээдэ эрдэмтэй байна. Кадрова хүдэлмэришэд болбол олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг ажалай коллективүүдэй гол хүсэниинь болоно. Имагтал тэдэнэр лэ олон үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаанай үндэр соёл болбосоролые батадхана бшуу. Республикын хүдэлмэришэн анги хадаа түрүү, эгээл эмхитэй хүсэн, Марксын үгөөр хэлэбэл, «социальна ухаан бодол, социальна зүрхэн» болонхой, Тэрэнэй эрдэм һуралсал, мэргэжэлтэ бэлэдхэл дээшэлжэл байдаг, ниитын ажабайдалай бүхы талада үзүүлдэг нүлөөнь ехэ болоно.

Республикын хүдөө ажахыда бэлэдхэл һайнтай мэргэжэлтэдэй, колхозой болон совхозой үйлэдбэриин эмхидхэлшэдэй, механизаторнуудай тоо улам бүри ургана. Механизатор хадаа хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол хүсэн боложо, колхозуудай болон совхозуудай ерээдүйе гэршэлэн харуулна. Ажалайнгаа, бэлэдхэлэйнгээ хэмжээгээр, абадаг салин хүлһөөрөө промышленна хүдэлмэришэдтэ дүтэлжэ байнхай. Зоотехническэ эрдэмэй үндэһэ шудалһан мүнөөдэрэй һаалишад, хонишод, үхэршэд хэдэн зуугаад, хэдэн мянгаад толгой мал харууһалан хангана.

Колхознигуудай, совхозой хүдэлмэришэдэй 59 процентнь дунда (гүйсэд болон гүйсэд бэшэ), дээдэ эрдэмтэйнүүд.

Республикын байгуулагдаһаар 60 жэлэй туршада, илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ олон тоото интеллигенци бүрилдэн ургаһан байна. Үсэгэлдэр нүүдэлшэд байһан хүнүүдэй хүбүүд болон басагад атом мэтын тон нарин зүйлнүүдэй нюусые тайлбарилна, орёо техникые хүтэлбэрилнэ, хэдэн зуугаад шэнэ мэргэжэл шудална. Урдань тиимэ мэргэжэлнүүд тухай хүнүүд дуулаашьегүй байһан аеб даа.

Нүхэдүүд!

Республикын байгуулагдажа, 60 жэлэй туршада хүгжэһэниинь, тэрэнэй түйлалтанууд ба амжалтанууд хадаа Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгые бодотоор гэршэлнэ гээшэ. **Мүнжэлгэтэ байгуулгын манда орхиһон национальна асуудал хадаа амжалтатайгаар шиидхэгдэә, тиихэдээ шиидхэгдэнгээ, тэхэришэгүйгөөр шиидхэгдэә. Ороной олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн бүридэл ахир түлюур ябадалай үндэһэн байһан һаа, түүхэдэ анха түрүүнэй хүсэнэй болон һалбаран хүгжэлгын үндэһэн боложо үгөө** гэжэ нүхэр Ю. В. Андропов хэлээ һэм шуу.

Манай амжалтанууд тухай омогорхонгоор хэлэхэдээ, республикын промышленна предприятиин бүтээл бүхэндэ, хураагдаһан ороохоной, үйлэдбэрилэгдэһэн мяханай, һүнэй, ноохоной тонно бүхэндэ манай дуратай бүхы Эхэ ороной хэдэн мянгаад үйлэдбэриин коллективүүдэй ажал оролсоно гэжэ бидэ ойро зуураашье мартанагүйбди. Энэмнай хадаа хүгжэжэл байдаг ёһотойл социалис интернационализм мүн.

Манай республикада ороноймнай 60 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд эбтэй эетэйгээр ажаһууна, хамта ажаллана. Энээн тухай Буряадай арадай поэт Николай Дамдинов өөрынгөө шүлэгүүд соо омогорхолтойгоор бэшэдэг.

Ажалай ямаршье коллективые абажа хараа һаа, олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдые нэгэдүүлдэг байха. Тэдэнэр хоорондоо нүхэр ёһоор, аха дүү ёһоор харилсадаг. Марксистско-ленинскэ үзэл бодолоор шэрээгдэһэн хүнүүд хизаар нютагайнгаа ажалай домог түүхые хамтадаа бэшэнэ, алдар солыень, баялигыень арьбадхана. Промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын болон транспортын түрүүшүүлэй ёһотой кадрнууд тэдэнэй дундаһаа урган гаранхай. Тэдэ хүнүүд манай алтан жаса, манай эгээл баялиг болоно. Тиимэ хүнүүдэй тоо саг үргэлжэ олошоржо байдаг.

Гансахан һүүлэй ербан жэлдэ республикын арадай ажахын 20 түрүүшүүлдэ ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо, тиихэдэ 9 мянга гаран хүндэ СССР-эй орден болон медальнууд барюулагдаа. Ажалай геройнуудай дунда бүхы республика дотороо мэдээжэ болоһон ЛВРЗ-гэй токарь Б. З. Поздеев, хонишод Д. Б. Сундуев, В. Г. Романова, Г. Л. Рабдаев, О. Э. Сангадиева, һаалишан Н. Л. Тадвашкина, БАМ дээрэһээ тоннельщигүүдэй бригадир В. Р. Толстоухов, модо бэлэдхэгшэдэй бригадын бригадир В. Н. Парамонов, летчик А. Н. Ахметвалеев болон бусад бии.

Партийна организацинууд, Соведүүд, профсоюз болон комсомол, арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд, үзэл-сурталай эмхи зургаанууд коммунизмын, социалис интернационализмын болон совет патриотизмын хүсэл зоригто гүнзэгыгөөр шүтэнги байхаар ажалшадые хүмүүжүүлхэ талаар саг үргэлжын ба түсхай зорилготой хүдэлмэри ябуулна. Тиин КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдэй, Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэнүүдэй эрилтэнүүдтэ хүрэхын тула үшөөл ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй.

Тэрэ иигэжэ хэлээ: «Бүхы манай үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын, пропагандистска хүдэлмэриие **хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулха үедэ партиин шиидхэжэ байгаа ехэшье, орёошье зорилгонуудта хүрэхөөр эрид дээшэлүүлхэ** шухала болоно. Бүхы шатын партийна комитедүүд, партийна организаци бүхэн хэды шухала бусад асуудалнуудые (ажахын, эмхидхэлэй болон бусад) шиидхэжэ байгаашье һаа, **үзэл сурталай хүдэлмэри түрүүшын ээлжээндэ табигдана** гэжэ ойлгохо ёһотой. **Энэ хүдэлмэридэ дутагдалнуудтай байхада, хүнүүдэй ухаан бодолой хүсэд болбосороогүй ушарта, иимэ юумэн үзэгдэдэг,** горитой хохидол ушаруулагдана гэжэ бидэнэр элеэр харанабди. Тиин бидэнэр мүнөө үедэ манай урагшаа дабшалта хэды ехээр ургааб, үзэл сурталай хүдэлмэри хэды ашаг үрэтэй болоноб, арад зон партиин политикые һайнаар ойлгожо, тэрэниие өөрымнай, арадай аша туһада харюусана гээд тоолодог гэжэ һайса мэдэрнэбди».

Бүхы совет арадтал адли республикын ажалшад Совет Социалис Республиканууд Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе ажалай һайн бэлэгүүдээр угтаһан байна.

Буряадай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд продукци худалдаха 1982 оной түсэбые амжалтатайгаар дүүргээ. Түсэбһөө үлүү 7 миллион 200 мянган түхэригэй продукци худалдагдаа.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ороной Эдеэ хоолой программые бэелүүлэлсэхэ зуураа, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые, 1981 онойхитой сасуулхада, 10 процентээр ехэ болгоо. Ороохо таряа, һү, ноохо болон үндэгэ худалдаха жэлэй даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэә.

Үйлэдбэриин эрхим дүнгүүдые түйлаһанай түлөө ба СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ хэдэн районууд, промышленна предприятинуудай коллективүүд, колхоз болон совхозууд КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай, дамжуулгын Улаан тугуудаар шагнагдаа. Предприяти, организаци, колхоз болон совхозуудай 180 коллективүүд, 220 бригада, фермэ, халаан, цех болон участогууд КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай областной Соведэй болон ВЛКСМ-эй обкомой ойн баярай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байна.

Нүхэдүүд!

Буряад ороной хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенци ленинскэ шэнэ захяа заабариие бэелүүлэн, республикынгаа ойе ажалай эрхим амжалтануудаар тэмдэглэхые эрмэлзэн, табан жэлэй гурбадахи гол жэлдэ ехэ, һайн шанартай продукци бага гаргашатайгаар үгэхэ гэһэн уряатай бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоһон байна. Хүнүүд бултадаа хамтаржа, һайндэрые шэмэглэхэ, тэрэниие яларма, баярай үдэр болгохын тула бүхы юумэ хээл һаа, һайндэр үнэхөөр һайндэр болохо гэжэ хэлсэдэг гэшэ бэзэ.

Нүхэдүүд, республикын ажалшад табан жэлэй гурбадахи жэлдэ, мүн ойн баярай урда тээхи социалис мүрысөөндэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна гэжэ баярай заседанида хабаадагшадта элидхэхымни зүбшөөгыт.

Эмхитэйгээр ба бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхэ, журам ба гурим бэхижүүлхэ гэһэн КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ ба Ю. В. Андроповой заабаринуудта бодото ажалаараа харюусан, промышленностиин хүдэлмэришэд продукци худалдаха хахад жэлэй түсэбые 102,1 процентээр, ажалай бүтээсые 101,6 процентээр дүүргэһэн байна. Промышленна үйлэдбэриин ургалтын дабшалые нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада 111 процент, ажалай бүтээсэ — 109,2 процент болоо. Ажалай бүтээсын дээшэлүүлэгдэһэнэй ашаар бүхы промышленна продукциин ургалтын 97,8 процентнь түйлагдаа. Түсэбһөө үлүү 18 миллион түхэригэй товарна продукци худалдагдаһан байна.

Мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба бэлэдхэлгые дээшэлүүлхэ, адууһа малай ба шубуудай ашаг шэмэ ехэ болгохо талаар автономито республиканууд, хизаарнуудай, областьнуудай дунда дэлгэрһэн Бүхэроссин социалис мүрысөөндэ энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай дүнгүүдээр Зүүн-Сибириин зонодо республикамнай эрхимлэжэ гараһанда тоологдоод, тэрээндэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг барюулагдажа, мүнгэн шан олгогдоһон байна.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэришэд тэрэшэлэн энэ жэлэй зургаан һарын даабариие амжалтатайгаар дүүргээ. Гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб 105 процент, һү 103 процент, үндэгэ 102 процентээр, ноохо 103 процент дүүргэгдэә. Түсэбһөө үлүү 1064 тонно мяхан, 1900 гаран тонно һүн, 1,5 миллион үндэгэн тушаагдаа.

Сагай уларилай таагүй байһантай холбоотой бэрхэшээлнүүдые дабан гаража, колхоз болон совхозууд хабарай тарилгые агрономическа эрхим болзорто үнгэргөөд, баян ургасын түлөө үсэд шангаар тэмсэжэ байна.

Түрүүшын хахад жэлдэ ашаглалгада оруулха дүнгүүдээрээ, мүн капитальна барилгадашье тогтоогдоһон түсэб дүүргэгдэә. Барилгашаднай һайндэртөө эрхим бэлэгүүдтэй ерээ. Ойн баярай барилганууд, тэрэ тоодо шэнэ аэровокзалай байшан, Хойто-Муяын тоннелиие тойрожо гараха бүхы хүдэлмэри дүүргэгдэә, Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр авто-харгын шэнэ хүүргэ баригдажа, машинанууд ябажа эхилээ, Романовка — Багдарин болон Селендума — Тори гэһэн электро-дамжуулгын линии татагдаа, Сэлэнгын ЦКК-да, Петропавловка һууринда болон Зэдын районой «Октябрьский» совхоздо соёлой шэнэ байшангууд баригдаа, хүдөө нютагуудаар байрын хэдэн зуун гэрнүүд бүтээгдэә.

Олохон коллективүүд болон үйлэдбэриин түрүүшүүл арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёр жэл хахадай даабариие болзорһоо урид дүүргэжэ, республикынгаа ойн баярые тэмдэглэбэ.

Республикын предприятинуудай, колхозуудай, совхозуудай болон организацинуудай 160 гаран коллектив, цехүүдэй, участогуудай, халаануудай, фермэнүүдэй, бригадануудай 133 коллектив, үйлэдбэриин 826 түрүүшүүл республикын ойн баярай социалис мүрысөөндэ эрхимлэһэндэ тоологдожо, ойн баярай Хүндэлэлэй грамотануудаар, 700 хүн республикын Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан, 295 хүн Буряадай АССР-эй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна.

Эрхимэй эрхимүүдэй дундаһаа абажа нэрлэбэл 1982 оной СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, БМДК-гай оператор Ф. Н. Кручинина, Алдар солын хоёр орденой кавалер, Зэдын комбинадай үрэмдэгшэ А. А. Шагдуров болон Улаан-Үдын ТЭЦ-эй машинист Е. Н. Еремина, Ленинэй орденой кавалер, прибор бүтээлгын нэгэдэлэй слесарь П. Х. Хунгуреев, Ленинэй орденой кавалер, КПСС-эй обкомой гэшүүн, экскаваторай машинист П. В. Балалаешников, партиин XXVI съездын делегат, Ленинэй орденой кавалер, БАМ дээрэһээ бригадир Вячеслав Аксенов, Ажалай Улаан Тугай орденой кавалер, авиационно заводой хэбшэн В. И. Бардунаев, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Октябриин Революциин болон Ажалай Улаан Тугай орденуудай кавалер Л. Н. Кузнецова, Ажалай Улаан Тугай орденой кавалер В. И. Санданов, Ажалай Улаан Тугай болон Арадуудай Хани барисаанай орденуудай кавалер, Улаан-Үдэ хотоһоо жолоошон А. Е. Волков, Ажалай Алдар Солын орденой кавалер, электровозой машинист Л. Ц. Жамьянов, Ажалай Алдар солын гурбадахи шатын орденой кавалер, РСФСР-эй габьяата һурган хүмүүжүүлэгшэ, Хоринн районой ахалагша хонишон Г. М. Бимбаев, РСФСР-эй габьяата механизатор, Хурамхаанай совхозһоо Г. С. Серебрянников болоно.

Нүхэдүүд, манай баярай заседаниин трибуна дээрэһээ республикынгаа 60 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ амжалтануудые түйлаһан хүдэлмэришэдые, колхознигуудые, манай арадай интеллигенциие, экономикын ба соёл гэгээрэлэй бүхы һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдые амаршалхыемни зүбшөөгыт! Манай агууехэ ороной аша туһада ажал дээрээ ехэ амжалтануудые түйлахыень бултанда хүсэхыемни зүбшөөгыт!

Нүхэдүүд!

Республикын ажалшадай зохёон байгуулхы ажал ябуулгын политическэ хүтэлбэрилэгшын үүргые областной партийна организаци дүүргэнэ, мүнөө тэрэнэй зэргэдэ 52 мянга гаран коммунистнууд тоологдоно, тэдэнэр 2362 эхин ба цехүүдэй партийна организацинуудта, партиин 24 горком болон райкомуудта хамтаранхай.

«Ороной урда табигдаһан асари ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тула партиин хүтэлбэрилхы үүргые саашадань дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ парти өөрынгөө хүдэлмэриин түхэл маягые ба онол аргануудые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулжа байха ёһотой» — гэжэ Ю. В. Андропов КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленум дээрэ хэлээ һэн. Эдэ заабаринуудһаа бидэнэр ёһотой тобшололнуудые хэжэ, партийна ажабайдалай ленинскэ заабариие болон партийна хүтэлбэриин ёһо гуримые наринаар сахиха, ажал ябуулгынгаа ёһо гуримуудые ба онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха, партийна, гүрэнэй, ажалай журам бэхижүүлхэ гэһэн партиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ ёһотойбди.

Ойн баярые һайндэрлэхэ эрхим ёһо гурим — шиидхэгдээгүй асуудалнуудта анхаралаа хандуулха хэрэг мүн гэжэ бидэнэрые Владимир Ильич Ленин һургаа.

Нүхэдүүд!

Республикынгаа ойн баярые тэмдэглэжэ байха үедөө һайндэр бүхэн, ойн баяр бүхэн ажалай дүнгүүдые согсолхо саг гэээшэ гэжэ бидэнэр батаар мэдэхэ ёһотойбди. Тиимэһээ бидэнэр хүдэлмэридөө бии байгаа дутагдалнуудаа, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудаа элеэр хараха болонобди. Республикын промышленностиин түсэблэлгэ болон материально-техническэ хангалгада бии байгаа алдуунууд эсэслэн усадхагдаагүй байһаар. Республика доторнай гээгдэлдэ ороһон предприятинууд, цехүүд, участогууд үсөөн бэшэ. Үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин шанарые улам һайжаруулха хэрэгтэй. Республикын промышленность арадай хэрэглэмжын эд бараа ехээр үгэжэ шадаха. Үйлэдбэриие оньһожоруулгын ба эмхидхэлгын хэмжээн үшөөл хүсэд дээдэ зэргэдэ хүргэгдөөдүй, зарим предприятинуудта ажалай журам һула байһаар. Гэхэтэй хамта, 1983 ондо ажалай бүтээсые 3,6 процентээр дээшэлүүлхээр хараалагданхай. Энэ ехэ даабаринууд материальна болон ажалай нилээд бага гаргашатайгаар бэелүүлэгдэхэ ушартай.

Капитальна барилгын хүдэлмэри зарим тэды һайжаруулагдаашье һаа, республикын арадай ажахын энэ шухала һалбарида горитой дутагдалнууд ба алдуу эндүүнүүд бии.

Капитальна һомололгонуудай нилээд ехэдхэгдээшье һаань, үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха түсэбүүд дүүргэгдэнэгүй, барилгын хүдэлмэриин шанар доогуур байһаар.

Барилгын коллективүүдэй хүдэлмэриин голынь юуб гэхэдэ, үйлэдбэриин баазые саашадань хүсэтэй болгохо, түйлагдаһан хүсэеэ үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, барилгын индустриин үйлэдбэриин хүсэнүүдые, барилгын техникые болон автотранспортые, бага оньһожоруулгын хэрэгсэлнүүдые һайнаар хэрэглэдэдэг болохо, бригадна подрядай үндэһэ һуури дээрэ барилга хэгдэжэ байһан газарта ажалые һайнаар эмхидхэхэ, кадрнуудай гаража ошолгые бага болгохо хэрэгтэй.

Индустриин хүгжөөгдэхэ бүри манай хизаарай һайхан байгаалиие, тэрэнэй баялигуудые хамгаалхын тула бүхы юумэ хэхэ хэрэгтэй гэжэ онсо тэмдэглэхые хүсэнэб. Энэ хэрэгтэ эгээн нарин хиналта табигдаха ёһотой. Газарта коммунистнууд шэнги эзэн ёһоор хандажа, байгаалиингаа баялигуудые шадабаритайгаар хэрэглэжэ, ерэхэ үетэндөө орон дайдаяа бүхы һайхан соонь, шухаг бүхы баялигтайнь үлөөхэ зэргэтэйбди.

Нүхэдүүд!

Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ талаар республикын ажалшадай урда айхабтар шухала зорилгонууд табигданхай. Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда байгаа гол зорилгонь юуб гэхэдэ, мал ажалдаа тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулха, ороохо таряа үйлэдбэрилгые жэл бүхэндэ 570 мянган тоннодо, хартаабха — 200 мянган тоннодо, овощ — 51,1 мянган тоннодо хүргэхэ, энээнэй ашаар мал ажалай продуктнуудые — мяха, һү, ноохо болон үндэгэ үйлэдбэрилхэ ба худалдаха бүхы түсэбүүдэй заабол бэелүүлхэ арга олгогдохо байна.

Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, республикын хүдөө ажахы шадабаритай кадрнуудаар хангагданхай, мүнөө үе сагай техникээр зэбсэгжэнхэй. Тиимэһээ тэрэ Эдеэ хоолой программаар табигдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлхэ шадалтай.

Бии байгаа материально-техническэ бааза, мүн гүрэнэй зүгһөө үгтэжэ байгаа айхабтар ехэ мүнгэ зөөри ашаглалгые эрид һайжаруулха талаар колхозуудай, совхозуудай, агропромышленна комплексын бүхы предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ, юрэнхы шалтагаанууд гэжэ нэрлэгдэдэг сагай уларилда тохохо ушарые бага болгохо, газар дээрэ ёһотой гурим тогтоохо, машина, үтэгжүүлгэ, уһалууриин газар, тэжээл, финансын нөөсэнүүдые, үйлэдбэриин бүхы нөөсэ арга боломжонуудые наринаар ба эзэн ёһоор ашаглаха хэрэгтэй гэжэ нүхэр Ю. В. Андропов КПСС-эй ЦК-да һаяхан болоһон зүблөөн дээрэ онсо тэмдэглэһэн байна. Эдэ заабаринууд бидэ бүгэдэндэ, хэниишье үлөөнгүйгөөр, уялгата болоно.

Мүнөө үедэ республикын малшадай хүдэлмэридэ эгээн харюусалгатай саг — малай зунай бэлшээриин үе оронхой. Тиимэһээ малшадай зорилго юуб гэхэдэ, түйлаһан амжалтануудаа батадхаха, зунай бэлшээриин үедэ һү, мяха үйлэдбэрилгээ улам ехэ болгохо, түл түрэсээ бүрин бүтэн байлгаха хэрэг мүн.

Мүнөө үедэ бригадна подряд нэбтэрүүлхэ, эмхидхэлэй, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие шангадхаха, коллектив бүхэндэ оюун бодолой бурьялха, дутагдалнуудта эбсэшэгүйгөөр хандаха эрхэ байдал байгуулха гэээшэ эгээн шухала удха шанартай.

Ажабайдал промышленностиин, барилгын, хүдөө ажахын, транспортын, мүн арадай ажахын ба соёлой бусад һалбаринуудай урда ехэ, тон шухала зорилгонуудые табина. Ороной зүүн районуудай байгаалиин нөөсэ баялигуудые лары түргөөр ашаглаха, экономическа хүсыень дээшэлүүлхэ тухай партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүд тэрэнэй үргэн ехэ байгаалиин нөөсэ баялигуудай үндэһэ һуури дээрэ республикын арадай ажахын бүхы һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхые хараалагдана.

Нүхэдүүд, областной партийна организаци, Соведүүд, профсоюзна болон комсомолой организацинууд социалис болон коммунис байгуулалтын түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ республикынгаа ажалшадые элсүүлжэ шадаха гэжэ найдахыемни зүбшөөгыт. Республикын туг дээрэ гурбан орден — Ленинэй орден, Арадуудай Хани Барисаанай орден болон Октябриин Революциин орден яларжа, совет арадай агууехэ зохёон байгуулхы ажал ябуулгада Буряад ороной ажалшадай оруулһан тодорхой хубитые гэршэлэн харуулна. Коммунистнууд, промышленностиин, транспортын, хүдөө ажахын, соёл болбосоролой бүхы һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд парти болон правительствынгаа зүгһөө тэдэнэрэй ажалые үндэрөөр сэгнэһэндэ урмашан зоригжожо, республикын урда байгаа ехэшье, харюусалгатайшье зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын, табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлхэ байна.

Нүхэдүүд!

Совет хүнүүд ажахын болон соёл болбосоролой байгуулалтын асари ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ зуураа, дэлхэй дээрэ тохёолдоһон орёо бэрхэ байдалые, уласхоорондын оршондо үзэл сурталай шанга тэмсэлые анхаралдаа абаха баатай болоно. Тиимэһээ хүмүүжүүлгын асуудалнуудта ангиин хараа шугамые хэлбэришэгүйгөөр баримталха, үзэл сурталаа нарин һонороор хамгаалха, буржуазна үзэл бодолтой тэмсэлые шангадхаха эрилтэ табина. США-гай империалистнуудай болон Хитадай шовинис политикаар һүжэрөөгдэжэ байгаа уласхоорондын эрхэ байдалай хурсадаһые бидэнэр ойлгожо, манай зохёон байгуулхы зорилгонуудтаа хүрэхын, коммунис байгуулалтын замаар урагшаа дабшахын тула эб найрамдал хамгаалхын, буу зэбсэг олошоруулха аюулые тогтоохын тула хэрэгтэй бүхы юумэ хэхэ ёһотойбди. Тиимэһээ республикын ажалшад, бүхы совет арадтал адли, партиингаа дотоодын ба гадаадын политикые, нүхэр Ю. В. Андроповой дэбжүүлһэн совет гүрэнэй эб найрамдалай шэнэ эдэбхи үүсхэлые халуунаар зүбшөөжэ, дэмжэжэ, өөһэдынгөө шэн зоригто ажалаар манай Агууехэ Эхэ ороной экономическа болон оборонно хүсые бэхижүүлхэ байна.

Нүхэдүүд!

Республикынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байхадаа, өөрынгөө хизаарай һалбаржа, манайда хэдэн олон национальностьнуудай түлөөлэгшэдэй эбтэй эетэйгээр ажаһуужа ба ажаллажа байһанаар баярлахадаа, бидэнэр манай илалтануудые ударидагша ба эмхидхэгшэ — Коммунис партияа магтанабди, коммунистнуудай партиие байгуулагша, дэлхэй дээрэ түрүүшын социалис гүрэнэй үндэһэ һуури табигша — агууехэ вождь В. И. Лениндэ ханданабди, шэнэ ажабайдал байгуулгада аха дүү болоһон, туһаламжа хүргэһэн манай агууехэ Эхэ ороной бүхы арадуудта гүн сэдьхэлэй баясхалан хүргэнэбди.

Нүхэдүүд, Буряад ороной ажалшад партиингаа ехэ этигэл найдабариие харюулха, партиин XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхын тула бүхы юумэ хэхэ гэжэ партиин областной комитедэй болон республикын Верховно Соведэй үмэнэһөө, Буряад ороной бүхы ажалшадай үмэнэһөө партиин Центральна Комитедые, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Союзай правительствые, Россин Федерациин Верховно Соведэй Президиум болон Министрнүүдэй Соведые найдуулхыемни зүбшөөгыт.

Мүнөөдэр энэ зал дотор жабхаланта һайндэрөө баяртайгаар тэмдэглэхэеэ хэдэн үеын совет хүнүүдэй түлөөлэгшэд эндэ сугларaад байна. Бидэнэр эндэ агууехэ революционно хүдэлөөндэ хабаадагшадые, партиин зэргэдэ ябажа, тэмсэлэй, ажалай болон илалтын алдарта зам гаталагшадые харанабди.

Нүхэдүүд, хуушанай большевик гвардиин түлөөлэгшэдые халуунаар амаршалжа, тэдэнэртэ манай гүнзэгы хүндэлэл ба магтаал хүргэхыемни зүбшөөгыт!

Эндэ баатарлиг хүдэлмэришэн ангиин болон ажалша колхозно таряашадай, манай арадай интеллигенциин болон габьяата зэбсэгтэ хүсэнүүдэй, алдарта совет залуушуулай түлөөлэгшэд байна. Нүхэдүүд, бүгэдэ Таанадые, таанадаар дамжуулан, Буряад ороной бүхы ажалшадые ехэ ба баярта һайндэрөөр — республикын 60 жэлэй ойгоор амаршалхыемни зүбшөөгыт!

Манай агууехэ Эхэ ороной бүхы арадуудай эбдэршэгүй бата аха дүүгэй хани барисаан — коммунис байгуулалтада түйлагдадаг манай илалтануудай эшэ үндэһэн — улам бэхижэг лэ!

Совет арадай шалгардамал манлай, — Советскэ Союзай ленинскэ Коммунис партида алдар соло!

Бүхы хүн түрэлтэнэй гэрэлтэ һайхан ерээдүй — коммунизм мандаха болтогой!

[Элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, нэгэнтэбшэ, нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаа].

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМДО, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

КПСС-эй Буряадай областной комитедтэ, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум ба Министрнүүдэй Соведтэ, Совет Буряадай бүхы коммунистнуудта болон ажалшадта алдарта ойн баяртай — Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар жаран жэлэй ойтой дашарамдуулан, Монголой Арадай-революционно партиин Центральна Комитет, Монголой Арадай Республикын Арадай Ехэ хуралай Президиум бүхы монгол арадай үмэнэһөө гүн зүрхэнэй амаршалга хүргэнэ, һайн һайхаиие хүсэнэ.

Агууехэ Октябриин социалис революциин илан мандаһанай аша туһаар Буряад ороной ажалшад национальна болон социальна дарлалтаһаа хэтын хэтэдэ мултаржа, түрүүшынхеэ өөһэдынгөө хуби заяанай дүүрэн эрхэтэ эзэд болоо. ССР Союзай бүридэлдэ багтан, автономиин гуримаар өөрын гүрэнэй эрхэтэй боложо, шэнэ Буряад орон КПСС-эй сэсэн мэргэн хүтэлбэри доро жаран жэлэй туршада хэдэн үе сагтай жэшээтэй гайхамшаг зам дабаа. Эдэбхитэй зохёохы ажалаар, Соведүүдэй ороной аха дүү арадуудай үнэн сэхэ туһаламжа, дэмжэлгэдэ түшэглэн, Буряад ороной ажалшад түүхын тон богонихон саг соо хэзээдэ хаанта Россиин гээгдэнги заха хизаарые түгэс хүгжэһэн экономикотой, мүнөө үе сагай соёлтой хүгжэн һалбарһан Автономито Совет Социалис Республика болгон мандуулаа. Эдэ бүгэдэ хадаа марксизм-ленинизмын, КПСС-эй ба Совет гүрэнэй ленинскэ национальна политикын илан мандаһанай бодото гэршэ мүн болоно.

Ленинскэ хани барисаанай, МНРП КПСС хоёрой, МНР СССР хоёрой хоорондын үргэн ехэ аха дүүгэй харилсаанай жэлһээ жэлдэ хэлбэришэгүйгөөр үргэдэжэ, манай оронуудай социалис болон коммунис байгуулалтын аша туһада, социалис оронуудай социалис хани харилсаанда, арадуудай бата нэгэдэлые бэхижүүлгэдэ, бүгэдэ ниитын эб найрамдалай, арадуудай аюулгүй зэргэ орлохо хэрэгтэ алба хэжэ байһандань гүнзэгыгөөр бидэ омогорхон тэмдэглэнэбди. Монгол-совет хани барисаанай эбдэршэгүйгөөр улам бэхижэжэ байһаарнь Монголой коммунистнууд, манай ороной ажалшад бахархан баясадаг. Советскэ Союз МНР хоёрой хоорондохи харилсаа холбоое нягтаар бэхижүүлгэдэ Буряадай АССР-эй партийна, гүрэнэй болон ниитын эмхинүүд, тэрэшэлэн олон тоото ажалша коллективүүд һэрэ солодоо хүрэмөөр хубитаяа оруулалсадаг байна.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар жаран жэлэй алдарта ойн үдэр, хүндэтэ нүхэд, таанад коммунистнуудта, республикын бүхы ажалшадта коммунис байгуулалтадаа, КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтээ, эб найрамдалай хэрэгэй, демократиин, арадуудай социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлдээ шэнэ томо амжалтануудые түйлахыетнай бидэ үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

МНРП-гэй Центральна Комитет **МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Президиум** **МНР-эй Министрнүүдэй Совет**

Баярай суглаанай зал соо. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МНРП-гэй ЦК-гай ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ, МНР-эй АРАДАЙ ЕХЭ Х
ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ НҮХЭР Ю. ЦЕДЕНБАЛАЙ ХЭЛЭҺЭН

Хүндэтэ нүхэд!

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Монголой Арадай Республикын партийна болон гүрэн түрын хүтэлбэриин нэрэһээ таанарта — мүнөө боложо байһан баяр, баясхалангай суглаанда хабаадажа байгшадта, таанараар дамжуулан, Совет Буряадай коммунистнуудта болон бүхы ажалшадта зүрхэнэй халуун амаршалга хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Баярта энэ ушараар дашарамдуулан, бидэнине — Монголой Арадай Республикын түлөөлэгшэдые аха дүү ёһоор уриһандань КПСС-эй Буряадай областной комитедтэ, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ болон Министрнүүдэй Соведтэ халуун баяр хүргэнэбди. Ленинскэ партиин национальна политикын илан мандаһанай һайндэр, хани барисаанай, арадуудай интернациональна хани харилсаанай болон харилсан туһалалсалгын һайндэр гэжэ бидэ энэ үдэрые сэгнэнэбди.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһан ушар хадаа Буряад ороной ажалшадай ажабайдалда түүхэтэ ехэ үйлэ хэрэг болоод, Соведүүдэй ороной арадуудай болон үндэһэ яһатанай нийтэ нэгэ бүлэ соо, шэнэ общество байгуулгын үргэн ехэ харгы нээжэ үгөө.

Хэнэйшье мэдэһээр, революциин урда тээ байһан Буряад орон хадаа хаанта Россиин эгээл гээгдэнги хизаарнуудай нэгэн байгаа. Гэбэшье Совет засагай үедэ Буряад ороной ажалшад ленинскэ партиин хүтэлбэри доро, агууехэ ород арадай болон Советскэ Союзай бусад арадуудай бодото ехэ туһаламжын ашаар богонихон үе саг соо гээгдэнги байдалһаа социализм хүрэшэһэн габьятай. Тиигэжэ шэнэ экономико болон соёл болбосорол зохёон байгуулха, мүнөөнэй промышленностиие болон оньһожоруулагдамал хүдөө ажахые хүгжөөхэ, байдал һуудалаа һайжаруулха хэрэгтэә асари ехэ амжалта туйлаһан байна.

«Аха дүүгэй эбтэй эетэй бүлэ соо автономито хорин республикада, автономито арбан найман область ба округуудта ажаһуудаг арадууд ба яһатад өөрынгөө шадал бэлигые амжалтатайгаар һалбаруулна»,— гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Юрий Владимирович Андроповой Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ хэлэһэн элидхэл соогоо хэлээшые Совет Буряад ороной мүнөөдэрэйнь бодото байдал ялас гэмээр гэршэлэн харуулна гээшэ.

Совет Социалис Буряад ороной алдарта ехэ илалтанууд хадаа КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоевой элидхэл соо үргэнөөр ба тон этигэмээр харуулагдаа. Энэ элидхэлыень ойдо ехэ анхаралтайгаар ба һонирхон шагнабабди. Совет засагай 60 жэлэй турша соо Буряад ороной промышленна продукциин үйлэдбэриин 1400 дахинаа үлүүгээр дээшэлһэниинь эдэ илалтануудай толотомо гэршэ боложо үгэнэ ха юм. Советскэ Союз шэнгеэр үндэһэ яһатадай олон арадуудай алишье талаараа хүгжэхэ хэрэгтэ иимэ ехэ юумэ хэһэн гүрэн түүхэдэ байгаагүй. Шэнэ байдалаа зохёон байгуулгадаа Совет Буряад ороной ажалшадан асари ехэ илалта туйлаһандань Монголой коммунистнууд болон ажалшад үнэн сэдьхэлһээ баясана, Советскэ Союзда коммунис общество байгуулгаар ленинскэ партиин табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтээ саашадаашье ехэ амжалта туйлахыень үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ.

Нүхэдүүд! Советскэ Союз хадаа түүхэдэ анха түрүүнээ национальна асуудалые амжалтатайгаар шиидхээд, арадуудаа ёһотойл адли тэгшэ эрхэтэй, аха дүүгэй барисаатай болгожо, тэдэнэй экономикые болон соёл болбосоролые үргэлжэ шадаа. Советскэ Союз ходо доо эб найрамдалай болон эрхэ сүлөөгэй, алишье түбиин арадуудай национальна талаараа бэеэ дааһан байдалай, социальна хүгжэлтын тугые дээрэ үргэжэ ябадаг.

Социализмые болон коммунизмые түрүүлэн мандуулагша агууехэ Советскэ Союзтай — Ленинэй Эхэ оронтой Монголой Арадай Республикын аха дүү ёһоной нигта холбоон болон алишье талаараа харилсан туһалалсалга хадаа ходолоо монгол арадай эрхэ сүлөөгэй, бэеэ дааһан байдалай найдамтай түшэг тулгуури, манай орондо социалис общество байгуулгын бата бэхи түшэг тулгуури болодог байгаа, мүнөөшье тиимэ зандаа.

Агууехэ Ленин Монголой Арадай революциин жанжан, нугаршагүй зоригто Сүхэ-Баатар хоёрой үндэһэ табиһан монгол-совет хани барисаан хадаа социализмын дайсадтай болоһон тэмсэлдэ агууехэ шалгалта гаража, илагдашагүй хүсэн, монгол газар дайдада социалис ажабайдал зохёон байгуулгада бүри ехэ шэнэ илалтын булаг болонхой.

Аха дүү совет-монгол хани барисаае хүгжөөхэ ба бэхижүүлхэ, Советскэ Союз Монгол хоёрой хоорондо алишье талаараа харилсан туһалалсаха һайн һайхан хэрэгтэ Совет Буряад ороной коммунистнууд болон ажалшад горитойхон хубитаяа оруулна гэжэ гүн сэдьхэлһээ бидэ баяртайгаар тэмдэглэхэ байнабди. Монгол газар дайдада социализм байгуулха хэрэгтэ сэбэр сэдьхэлэй хани барисаа үзүүлдэг, ёһотой аха дүүгэй, алишье талын туһаламжа болон дэмжэлгэ үзүүлдэг байһанайнь түлөө Агууехэ Советскэ Союзай бүхы республикануудта, хизаарнуудта болон областьнуудта ажаһуудаг манай совет аха дүүнэртэ, эгэшэ дүүнэртэ зүрхэнэйнгөө баярые хүргэнэбди.

МНР Советскэ Союз хоёрой хоорондохи аха дүү ёһоной хани барисаанай болон үрэ ехэтэ харилсан туһалалсалгын таһаршагүй хубин болгон, Буряадай АССР-тэй ба Советскэ Союзай бусадшье областьнуудтай, хизаарнуудтай байгуулһан холбоо барисаагаа зогсошогүйгөөр хүгжөөхын, гүнзэгырүүлхын тула бидэ саашадаашье бүхы хүсэеэ элсүүлхэбди.

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Социалис оронуудта социалис ба коммунис обществонуудые байгуулга эб найрамдалые, бүтэдэ ниитын аюулгүй байдалые аршалан хамгаалхын түлөө тэмсэлтэй таһаршагүй холбоотой байна.

Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай дайнай аюулые зайсуулан сараха, уласхоорондын аюулгүй байдал хангаха хараа шэглэлээ бэелүүлжэ байхадань, империализмын, нэн түрүүн США-гай империализмын хархис хүсэнүүд шахардуу байдалые улам түгшүүрилтэй болгохо, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээхэ, бэеэ дааһан байдалтай гүрэнүүдэй хэрэгүүдтэ бүдүүлигөөр хамааралсаха политикаа зүришэлдүүлнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ уласхоорондын харилсаануудта туйлагдаһан бүхы һайн юумэ буруу һургахые, мүнөө тохёолдожо байһан сэрэгэй-стратегическэ тэнсүүриие хубилгахые тэдэнэр оролдоно, сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые һэдэнэ. Иимэ эрхэ байдалда, уласхоорондын байдалай ороо түгшүүрилтэй боложо байхада, эб найрамдалые сахин хамгаалхын, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын түлөө, дайнай улам ургажа байгаа аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлһээ бүри шухала, хойшолуулашагүй зорилго байхагүй.

Гадаадынгаа политикын гол ёһонуудта, үг зорилгонуудта үнэн сэхэ Советскэ Союзай Коммунис парти, Совет гүрэн хүн түрэлтэнэй хуби заяан тухай гүнзэгы сэдьхэлһээ анхарал оролдолго гаргажа, эб найрамдалые аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын, газар дэлхэй дээрэхи бүхы хүнүүдтэ амгалан байдал хангахын түлөө өөһэдһөөнь дулдыдаһан бүхы юумэ хэнэ.

Ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараханаа гадна, бүхы уласхоорондын байдалые гуримшуулан һайжаруулхын түлөө Соведүүдэй ороной эсэшэ сусашагүйгөөр, үсэд һэтэрүүгээр оролдожо байһыень КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй ба СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин дүнгүүд, нүхэр Ю. В. Андропов болон КПСС-эй, Совет гүрэнэй бусад хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд үшөө дахин элирхэйлэн баталба. Ядерна буу зэбсэгтэй бүхы гүрэнүүдэй тэдэнэртэ бии байгаа ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые тоогой ба шанарайнь талаар тэрэ хэмдэнь үлөөхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй дурадхал эб найрамдалые бэхижүүлхын, буу зэбсэгүүдые, нэн түрүүн ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын тула, уласхоорондын аюулгүй байдалые хангахын тула тон шухала удха шанартай байна.

Советскэ Союз болон бусад социалис гүрэнүүдэй уласхоорондын байдалые һайжаруулха, шахардуу байдал һуларуулгые батадхаха, ядерна дайнай аюулһаа дэлхэйе аршалан хамгаалха хүсэлэнтэй, эрид шиидэнхэй байһыень аха дүү социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй Москвада болоһон уулзалга үшөө дахин баталба. Социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй байгша оной июниин 28-да абаһан хамтын мэдүүлгэ соохи һанал бодолнууд, дурадхалнууд эгээл орёо, хойшолуулашагүй шухала зорилгонуудые, тэрэ тоодо дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна буу зэбсэгүүдые Европодо тараан тодхохо асуудалые шиидхэхэ бодото арга боломжонуудые байгуулна.

Монголой Арадай-революционно парти, бүхы монгол арад Советскэ Союзай эб найрамдалта гадаадын политикые, дэлхэй дээрэхи байдалые һайжаруулха, хүнэй түбхын түрүүшын эрхые—ажаябаха гэһэн эрхые хангаха талаар бодото зам заажа үгэһэн совет эб найрамдалта үргэн олон үүсхэлнүүдые бүримүһэн дэмжэнэ.

Монголой Арадай Республика социалис оронуудай нэгэдэлые бэхижүүлхын түлөө, Азида эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангахын түлөө хэлбэришэгүйгөөр тэмсэдэг, гүрэнүүдэй хоорондохи этигэл най-

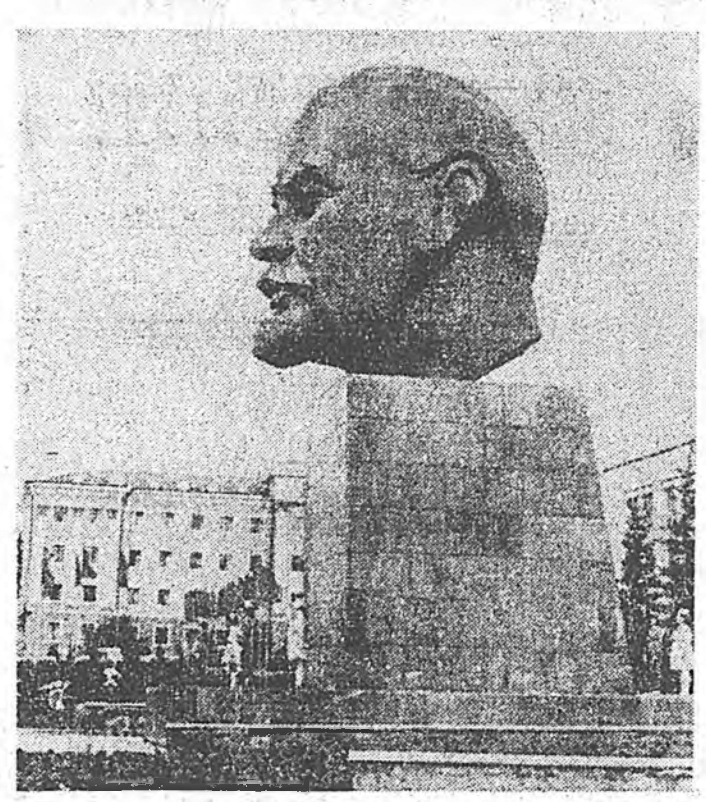

БАГША ЛЕНИНДЭ БАГЛАА СЭСЭГҮҮД

«...Түбхын түрүүндэ хальмагууд болон буряад-монголнуудта, тэндэхи эрхэ байдалтай тааруугаар автономи тогтоохо шухала гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй...» гэһэн В. И. Ленинэй сэсэн мэргэн заабариин үндэһөөр Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын анха байгуулагдаһан сагһаа хойшо эгээ жаран жэл үнгэрбэ. Заха хизаарай дарлагданги, гээгдэнги ажаһууһан буряад бага үндэһэ яһатанда зол жаргал асарһан, хүгжэлтын ута зам дабаһан түүхэтэ жаран жэл! Бүриин эрхэтэ национальна автономито республика болон мандаһан Буряад ороной туйлаһан амжалта угаа ехэ.

Энэ жаран жэлэй ойдо зорюулагдаһан ехэ һайндэр республика доторнай баяр ёһололой, ажалай болон политическэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэржэ байна. Энэ түүхэтэ ушартай дашарамдуулан, КПСС-эй Буряадай областной комитедэй ба Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй баярай суглаан зарлагдаа.

Үсэгэлдэр, июлиин 1-нэй үдэрэй 14 час боложо байха үеэр баяр ёһололой суглаанай эхилхын урдахана КПСС-эй обкомой гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, областной партийна организациин шалгалтын комиссиин гэшүүд, республикын Верховно Соведэй депутадууд, суглаанда хабаадалсахаар уригдаһан партиин, ажалай, дайнай ветеранууд, алдар солото хүнүүд, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярай һайндэртэ хабаадалсахаяа ерэһэн айлшад—МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал түрүүтэй Монголой Арадай Республикын делегаци, аха дүү областьнуудай, автономито республикануудай болон округуудай, хүршэ областьнуудай делегацинууд Соведүүдэй талмайда жагсаалаараа ябан ерэбэ.

Һүр жабхаланта хүгжэм талмай дээгүүр зэдэлнэ. Эдир пионернүүд хүндэлэлэй харуулда байна. Талмай дээрэ хүн зон дүүрэн. Эндэ ерэгшэд Агууехэ В. И. Ленинэй хүшөөгэй дэргэдэ шэмээгүй зогсоно. Республикын хүтэлбэрилэгшэд бүгэдэнэй нэрэһээ энэ гайхамшаг хүшөөдэ венок табиба. Залуу үетэн хангалтама хасуурнии гүрэмэл шэлбүүһэ хүшөөе тойруулан мүн лэ табина.

Энэ арюун һайхан ёһололой хүндэлэлдэ иргуу һайхан хүгжэм сууряатан зэдэлнэ.

АРАДАЙ АЖАХЫН АМЖАЛТА ХАРУУЛНА

Республикын ниислэл хотын Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн выставкын зал.

Үглөөнэй 11 час. Эндэ республикын районуудһаа, хүршэ область, хизаарнуудһаа айлшаар ерэһэн делегацинууд, ажалай ба дайнай ветеранууд олоороо сугларба. КПСС-эй обкомой хоердохи секретарь В. Г. Бирюков суглараагшадай урда оролто үгэ хэлэжэ, Буряадай АССР-эй арадай ажахын туйлалтануудай выставкые нээбэ. Удаань КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев выставкын үүдэндэхи улаан лентые хайшалхыень республикын хүндэтэ айлшан, Монголой Арадай-революционно партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, Монголой Арадай Республикын Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбалые уриба.

Выставкэ нээгдэжэ, эндэ сугларһан Улаан-Үдэ хотын, мүн республикын районуудһаашье ерэһэн хүн зон, хүндэтэ айлшад выставкын залнуудаар ябажа, Буряад ороной промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын, транспортын, арадай ажахын бүхы һалбаринуудай, мүн соёл гэгээрэлэй туйлалтануудые харуулһан стенднүүд, экспонадуудтай һонирхон танилсаба. Буряад ороной томо томо предприятинууд болон организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд — «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ, Социалис Ажалай Герой Ф. В. Ходаковский, Улаан-Үдын Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай директор, Социалис Ажалай Герой К. П. Альцман, «Бурятэнерго» управлениие эрхилэгшэ Г. О. Борисов, «Теплоприбор» заводой директор В. Б. Нимаев болон бусад өөһэд өөһэдынгөө эмхи зургаан болон предприятинуудай ажал хүдэлмэри, амжалта тухай суглараагшадта хөөрэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев гэгшэд выставкын лентэ хайшалжа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТАСС АПН ХИЛЫН СА

ПОЛИТИЧЕСКЭ ЕХЭ УДХА ШАНАРТ

УЛААН-БААТАР. СССР болон социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай эб найрамдалта гадаадын политика бэелүүлдэг байһыень Советскэ Союзай бүтэмжэтэй һайн шэнэ үүсхэлнүүд элирхэйлэн харуулна гэжэ МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Дүтэрсүрэн ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй сессиин трибуна дээрэһээ гүнзэгы бодолтой, бодото байдалые хараада абаһан уряагай үгэнүүд дахинаа соностобо. Ядерна буу зэбсэгүүдые тоогой ба шанарай талаар хуушанайнь хэмдэ үлөөхэ тухай США-гай, Великобританиин, Францин ба КНР-эй правительствануудта Совет правительствын хандалга айхабтар ехэ удха шанартай алхам болоно гэжэ министр тэмдэглээ. Энэ дурадхал уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар шэглүү-

ШУХАЛА ҮЙЛЭ ХЭРЭГ

ХАНОЙ. Вьетнамай ба Советскэ Союзай хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договорто гар табилга хоёр парти болон арадай хоорондохи агууехэ хани барисаанай, дайшалхы һаналаа нэгэдэлгын, али бүхы харилсаа холбооной тон шэнэ шатые элирхэйлһэн шухала үйлэ хэрэг болоно гэжэ договорто гар табигдаһаар 5 жэлэй ойе һайндэрлэлгэ тухай Вьетнамай Компартиин ЦК-гай Секретариадай тогтоол дотор хэлэгдэнэ.

Совет-вьетнам договор марксизм-ленинизмын ба пролетарска интернационализмын гол ёһонуудай үндэһэ һуури дээрэ хоёр ороной хоорондохи харилсаае үргэдхэн гүнзэгырүүлгын таарамжатай һайн шэнэ эрхэ байдал байгуулба гэжэ тогтоол дотор заагдана. Энэ договор совет-вьетнам хани барисаанай бата бэхи байһые элирхэйлэн гэршэлнэ.

ХАНИ БАРИСААНАЙ МИТИ

МАНАГУА. Никарагуа болон СССР-эй арадуудай хани барисаан хадаа нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын, үнэн зүрхэнэй харилсаанай, эб найрамдалай ба шахардуу шанга байдалые һуларуулхын түлөө хамтын тэмсэлэй үндэһэ һуури дээрэ хүгжэнги ба хүгжэжэ байгаа оронуудай хоорондохи харилсаанай ёһотойл гэршэ жэшээ болоно гэжэ Национальна сүлөөрэлтын сандинис фронтын национальна хүтэлбэриин гэшүүн, Никарагуагай национальна һэргэн хүгжэлтын правительствын хүтэлбэрилхы соведэй координатор Даниэль Ортега мэдүүлбэ. Совет медигүүдэй хүдэлжэ байдаг Чинандега хотодо боло-

СЕССИ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ДҮ

БУДАПЕШТ. ВНР-эй Гүрэнэй Соведэй ээлжээтэ сесси эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Правительствын ажал ябуулга тухай ВНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Д. Лазарай тоосоон, сесси дээрэ һайшаагдаһан, ВНР-эй 1982 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай хуули баталагдан абтаһан байна.

АРГЕНТИНЫН КОМПАРТИИН ШИ

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентинын Коммунис парти өөрынгөө съездые байгша оной августын 17-до Санта-Фе хотодо зарлаха гэһэн шиидхэбэри абаба. Съезд орон доторхи байдалые, бүгэдэ ниитын һунгалтын октябриин 30-да үнгэргэгдэхээ байһантай дашарамдуулан, коммунистнуудай бэелүүлхэ зорилгонуудые

Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүд

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадажа байһан СССР-эй ба США-гай делегацинуудай пленарна заседани июниин 30-да эндэ болобо.

ЖЕНЕВЭ. Стратегическэ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха ба хорооxо тухай хөөрэлдөөнүүд-

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-36, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54

Республиканская типография [...]ственного комитета Бурятской [...] делам издательств, полиграфии [...]ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ле[...]
Н-03505. Заказ № 152. Индек[...]